Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

NAJER FOLKSBLAT　　פרייז 15 גראָשען　　היינט 10 זייטען

לאָדזשער פאָלקסבלאַט

№ 282 | Łódź Niedziela, 6 grudnia 1931 r. | נײַנטער יאהרגאנג | לאָדז, זונטאג, כ״ו כסלו תרצ״ב | № 282

Adres Redakcij i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. — אדרעס פון רעדאַקציע און אדמיניסטראַציע: לאָדז, פעטריקאווער 21, טעל. 224-71

פרעהליך! — יודיש טעאטער אין פילהארמאניע — אמוזירענד!

דירעקציע: דוד צעלמייסטער און א. בעזמאַן.

היינט, זונטאג, 9 אין אווענד קומט פאָר די זעלטענע

גראנדיעזע פארשטעלונג　**לכבוד חנוכה**　גראנדיעזע פארשטעלונג

3 פיעסען אין איין אווענד 3

עס וועט געשפילט ווערען אין די הויפט-ראָלען מיט'ן לאדזער ליבלינג

• רעגינא צוקער •

און מיט'ן אנטייל פון גאנצען אנסאמבל

1) **דעם טאטענ'ס זונדעלע** (1-טער אקט)

2) צום ערשטען מאל אין לאדז
דאס עיבור-יאהר
קאָמעדיע אין 1 אקט, אויסגעפיהרט פון ק. צימבאליסט.

3) די שטארק-אויסגענומענע פיעסע
דאס חזנ'טע
(2-טער אקט)

4) א שלאגער-דיווערטיסמענט א. נ.:

חנוכה-לאטקעס

אנ'עקסטרא מתנה
דעם לאדזער טעאטער-עולם:
צו יעדען בילעט ווערט צוגע-
געבען צום אנדענק א פאָטאָ-
גראפיע פון רעגינא צוקער

מיט'ן אנטייל פון:

בערטא זאסלאווסקא — פאלקס-לידער
קאראל צימבאליסט — אפגעגעבענע ברויט
לאלא יאקובאוויטש — 1) ווער וויל א כלה, 2) אלטע מויד
לעאן געטליכערמאן — 1) דער שכור, 2) א חבר איז לעבן

רעגינא צוקער —

אין איהר פערשידענארטיגען רעפערטואר

שלמה הערשקאוויטש — 1) ליבע פון א גנב, 2) פאפורי
אלא שליפקאוויטש — פאלקס-לידלעך
דוד האמבורגער — א חלום פון א רוסישען גענעראל
הערש באלבירסקי — 1) כ'וויל א מעדעל, ווי מיין מאמע איז געווען, 2) איילט זיך נישט מעדלעך

רעזשי קאראל צימבאליסט. קאָנפערענס. דוד האמבורגער.
דיריגענט י. בלומשטיין. ביהנע-לייטונג קלמן גוטמאן. סופלער מאיר אייזענבערג
טעקסטען פאר דער קאָנפערענסיערקע: א. שארפצינגעל און י. אבערזשאנעק

בילעטען צו בעקומען אין קאסע פון פילהארמאָניע. — פריי-קארטען זענען נישט גילטיג.

פרעסע-שטימען וועגען רעגינא צוקער

מ. קיפניס אין „היינט“

דער, וועלכער האָט זי געזעהען אין די „רומענישע חתונה“, געפינט נישט קיין אַנדערען אויסדרוק ווי „קוועק-זילבער“ און אַ „מויד אַ כוואַט“, וואָס איז כאַראַקטעריסטיש פאַר איהר פייערדיגען טעמפּע-ראַמענט.

דער רעצענזענט פון דער „CHWILA“

צווישען אַנדערען:
זי רוהט נישט, איהר טעמפּעראַמענט איז אויסערגעוועהנליך, דאָס זינגען און טאַנצען הערליך שעהן, בראַוואָ רעגינאַ צוקער!

„NOWY DZIENNIK“

ביי אונז אין שטאָט טרעט אויף די שוישפּי-לערין רעגינאַ צוקער. איהר שפּילען איז פאַרבענ-דיק, און צייכענט זיך אויס דורך איהר אַ״סער-געוועהנליכען טעמפּעראַמענט. איהר אַרט שפּילען איז פריי פערהאַלטען זיך אויף דער סצענע; איהר טאַנצען און זינגען, רייסט אַלעמען מיט.

„DAELY MAILE“ די ענגלישע צייטונג

שרייבט צווישען אַנדערען:
פייער, קיין אַנדערען אויסדרוק צו בעצייכענען די ראַסיגע שוישפּילערין רעגינאַ צוקער האָט מען נישט.
דורך איהר אונערשעפּליכען טעמפּעראַמענט קען זי פערדרעכענט ווערען. אַלס איינע פון די פּראַכטפולסטע שוישפּילערינס פון דעם מין.
עס איז ווערט זי צו זעהען.

„WIENER JOURNAL“

שרייבט צווישען אַנדערען:
די שוישפּילערין רעגינאַ צוקער איבער-שטייגט אַלע ערוואַרטונגען.
איהר אַרט שפּילען איז זעהר אָריגינעל און מיטרייסענד.
אַ ראַסיגע יודישע טאַכטער, וועלכע ברענגט מיט זיך פרישקייט און פאַרבענרייכקייט.

לעבעדיג! — איבערראשענד! — לוסטיג!

קאָ. שאליט
ירזשנער=אטעליר
פיעטריקאווער 16 (פאלודניאווא 3)

עמפפעהלט צום איצטיגן ווינטער = סעזאן אלערליי

פעלץ=ווארעז
צו קאנקורענץ=פרייזען
לאפעז=מאנטלען פון 1000 זל., קאראקול=מאנטלען צו 700 זל.
פאקעז=מאנטלען צו 300 זל.

קומט און איבערצייגט אייך! — אלעס פון ערשטקלאסיגע פעלץ-ווארען מיט א גאראנטיע.
בעמ.: מיר נעמען אן זעמטליכע איבערארבייטונגען און רעפעראטורען פון פעלצען צו די ביליגסטע פרייזען

„שיר" זאל „פילהארמאניע" „שיר"
נארוטאוויטשא 20.
לאדזער יודישער מוזיק=פעראיין „שיר"

דינסטאג ד' דחנוכה, דעם 8-טען דעצעמבער 8.45 אווענד
קומט פאר א גראנדיעזער

כאר-קאנצערט

אונטער דער לייטונג פון פראָפ. י. פיליווישיס.
סאָליסטען: פרל. ס. קראפיוונים (סאפרא), ה"ה ס. לעוויטין (באס) און ה. קארן (טענאר).
אין פראָגראַם: זולצער, שוּבערט, היידען, מענדעלסאָן, ווי אויך
יודישע פאלקס=לידער.
ביים קלאַוויר: פרל. ל. לאקס.

„שיר" בילעטען צום פרייז פון 75 גר. ביז 3.50 זל.
צו בעקומען אין קאסע פון פילהארמאניע. „שיר"

זאל פילהארמאניע, נארוטאוויטשא 20.

פרייטאג, דעם 11-טען דעצעמבער און שבת חנוכה פ' מקץ וועט דאַווענען אין פילהארמאניע דער וועלט-בעריהמטער אבערקאנטאר ה'

ש. קוסעוויצקי

אויך וועט ער פרייטאג צינדען חנוכה=ליכט.

די הכנסה געהט לטובת דעם וויכטיגען פעראיין „מחזיקי חולים" קילינסקיעגא 120, וועלכער גיט ארויס טעגליך אומזיסטע מעדיצינען אָרימע קראַנקע. דאָס אַנגאזשירען דעם בעוואוסטען אָבערקאַנטאָר איז געווען פערבונדען מיט גרויסע שוועריגקייטען.

דאָס לאָדזער פובליקום וועט זיכער אויסנוצען די דערמאָהנטע איינסטיטוציע און גלייכצייטיג אויסנוצען די איינציגע געלעגענהייט צו הערען דעם בעליבטען חזן ה' קוסעוויצקי. ס'איז צו האָפען, אז דער לאָדזער יודישער עולם וועט האָבען דעם שבת אַן אמת'ן תענוג רוחני.

בילעטען שוין צו בעקומען ביי: 1) זעלמאַנאָוויטש, פיעטריקאָווער 12 קאַנדיטאָריי; 2) דיאמאַנד, נאָוואָמיעסקאָ 24, וואַרשעווער-געשעפט; 3) משה פעלטא, גלובנא 57, קאַנדיטאָריי; 4) שמואל שטרויכמאַן, גליביא 63 אין באַר 5) ה' גאָלדהערש, נאַפיורקאָווסקי 25, גאַלאַנטעריע-געשעפט ווי אויך אין קאַסע פון פילהאַרמאַניע. פאַר פרויען ספּעציעל-רעזערווירטע פּלעצער.

בעקאנטמאכונג.

די פערוואלטונג פון „תלמוד תורה", אלעקסאנדראווסקא 13 ארדענט איין יום ב' פ' מקץ, ג' דחנוכה (דעם 7. דעצעמבער). 7 אווענד אין זאל „אייראפעיסקי" (זגערזשער 17)

א גראנדיעזע חנוכה=פעסט

מיט זעהר אַ אינהאלטסרייכען פראגראַם.

אויף וועלכען עס וועלען רעדען פ'רשידענע בעקאנטע רעדנער, בעטען מיר די לאָדזער יודישע בעפעלקערונג מאסענוויז אנטיילצונעהמען אין דעם חנוכה=פעסט, וואו דער גאַנצער איינקונפט געהט פאר ת"ת, אין וועלכע עס לערנען 300 קינדער פון די אָרמסטע שיכטען. די פערוואלטונג.

בעקאנטמאכונג.

דערמיט מאך איך בעקאַנט, אז ה'
מ. נירענבערג, ווסכאדניא 50
פאבריק פון שאמאט=אייוועז און קוכען האָט ניטט קיין שום שייכות מיט דער שאמאט=אייוועז-פאבריק

אויף 13 זגערזשער 13

וואו מען בעקומט די בעסטע שאמאט-אייוועז און קוכען צו די ביליגסטע פרייזען. ס'ווערען אויך אנגענומען אלערליי רעפעראטורען פון אייוועז.

מיט אכטונג
ברידער ראזענבערג, זגערזשער 13.

א שפייזע-צימער

אין בעסטען צושטאַנד געלעגענהייטליי
ביליג צו פערקויפען.
צו ערפאָהרען זאכאדניא 21, וו. 8.

Dr. A. SZMIRGELD

ספעציאליסט פון נערווענקראנקהייטען
שפראכשטערונגען, (שטאמלען און אנדערע
היילונג פון שוואך-ענטוויקעלטע און שווער-
ערציהבארע קינדער
ul. SRODMIEJSKA Nr. 27
טעלעפאן 151-89 פון 5 ביז 7

Dr. med.
Haltrecht

ספעצ.-ארצט פאר הויט און געשלעכטס-קראנקה.,
נעהמט אָ' פון 8—9.30 פריה
פון 1—2 נאכמיטאג און פון 6 ביז 9 אווענד.
זונטאג פון 9 ביז 1 בטאג.
פיעטריקאווער 10
טעל. 245-21.
פאר אונבעמיטעלטע לעטשניצע-פרייזען.

Samochody

motocykle używane
Kupno, sprzedaż, komis.
zamiana.
Auto-Agencja
Gdańska 82 tel. 189-28

צו דער פערלאבונג פון אונזער ליבען
חבר
מרדכי פרישער
מיט פרל. **רעגינא שעפס**
ווינשען מיר זיי א הערצליכען מזל-טוב און א גליקליכע צוקונפט
יאדזשא פלאט, יעקב בלאהשטיין,
יעקב זייף, משה יוסף בירנצווייג.

בעקאנטמאכונג.

דערמיט מאך איך, בעקאנט
אז פון היינטיגען טאָג אָן
טרעט איך ארויס פון
פיש=געוועלבער=פעראיין
און זאָג זיך אָב אלס וויצע
פרעזעס און מיטגליד פון
דערמאָהנטען פעראיין. —
מיט אכטונג
שמואל כיימאוויטש

Dr. med.
W. Eychner

אקושעריע און פרויען=קראנקהייטען
וואוינט איצט 4 צעגעלניאנא 4
(נעבען קינא „טשארי") טעל. 72=134
נעהמט אָן פון $2\,^1/_2$ – 4 און פון 7 – 8 אָווענד

פאר מאגנליידענדע

ראבארבער=וויין (
פעפסין=וויין) כשר
אין פרימא קוואליטעט
צו בעקומען אין דער וויינהאנדלונג פון
E. SZYKIER
Północna 1, tel. 107-84.

דר. מ. וואלפסאן

האט זיך איבערגעצויגען
נארוטאוויטשא (דושעלנא) 2
טעלעפאן 83=128
נעמט אָן פון 5 – 7 נאָכמיטאָג

DOKTOR
H. WOŁKOWSYKI

צעגעלניאנא 4, טעל. 90=216
ספעציאל-ארצט פאר הויט= און ווענערישע קראנקהייטען, מענער = שוועכע, אלע ארט אנאליזען, עלקטראָטעראפיע, בעהאנדלונג מיט קווארץ-שטראהלען.
נעמט אָן פון 8–2 און פון 5–9 אָווענד.
בעזונדער ווארטע-צימער פאר פרויען.

הויזירער!

מיר מאכען בעקאנט, דאָס פאטענטען אויף'ן יאהר 1932 דארפען אויסגעקויפט ווערען דורכ'ן פעראיין.
בכדי אויסצומיידען שוועריגקייטען, בעטען מיר נישט ווארטען אויף די לעצטע טעג.
הויזירער=פעראיין, פאמארסקא 15.

DR. MED. J. LUBICZ

כירורג-ארטאפעד
פאלודניאווא 9, טעל. 17=183
קראנקהייטען פון די ביינער, געלענקען,
פערקרימונגען פון די פלייצעס און גלידער
אייגענע פראצאוניע פון זעמטליכע אָרטאָפעדישע
אפאראטען ווי: ווקלארקעס אויף פלאטפוסען, קינסטליכע הענד און פיס, גארסעטען א, ז. וו.
נעהמט אָן פון 2.30 ביז 4.30 נאָכמיטאָג.

KONSUM
PRZY „WIDZEWSKIEJ MANUFAKTURZE" S.A.
ROKICIŃSKA 54. Dojazd Tramwajami 10 i 16

קום
אוין
דו וועסט דיך איבערצייגען
איבער די יום=טוב'דיגע
רעוועלאציאנס-
נידריגע
פרייזען
פון
KONSUM
PRZY „WIDZEWSKIEJ MANUFAKTURZE" S.A.
ROKICIŃSKA 54. Dojazd Tramwajami 10 i 16

התראה מהראבינאט צו אלע קצבים!

צוליב די גרויסע מכשולים פון פרעמדע שחיטה און שמוגעל-שחיטה, וואָס איז בחשש נבלה וטרפה זענען מיר שטרענג מזהיר אלע אינהאבער פון יאַטקעס זאלען נישט האבען אין יאטקע סייז שום געשאכטענע עופות אהן באנדעראל „כשר לאדז" פון ראבינאט.

אין פאלס מ'וועט טרעפען אין א יאטקע א געשאכטענע גאנז אהן באנדעראָל, וועט מען מפרסם זיין, אז די יאטקע איז מכשיל הרבים און מען טאָר דאָרט נישט קויפען אלס כשר.

גלייכצייטיג איז מען שטרענג מזהיר אלע וואורשטען-פאבריקאנטען זיי זאלען אבהיטען נישט קויפען הויטען און ביילינעס נור ביי דעם, וואָס האָט א הכשר פון די זעלבע וואך. ווער עס וועט עובר זיין, וועט מען מפרסם זיין, אז די פאבריק איז נישט כשר. **לאדזער ראבינאט.**

ב"ה
בעקאנטמאכונג.
תלמוד תורה דאלטשטאט, בזשעזשינער 23

מאכט דערמיט בעקאנט, אז היינט, זונטאג אי"ה פרשת מקץ, ב' דחנוכה 5 א זייגער אין אווענד ווערט איינגעאָרדענט

א חנוכה-פייערונג

אין ענגלישען זאל, וואולטשאנסקא 5

אויך א בחינה פון אלע 6 כתות. בעזונדערס נעהמען אנטייל די בעוואוסטע רעדנער: הרב מראדאָמסק, הר' פיינין, פרנס ר' פישל ליבערמאן, פרנס דוד הערש זילבערשטיין, ר' יצחק שפיגעל, ר' יודעל גראמאן אז"וו. עס ווערען געבעטען אלע מיטגלי-דער און סימפאטיקער חובבי תורה פינקטליך צו ערשיינען. **הועד דת"ת**

זאל „הזמיר" אליא קאשטשושקי 21 זאל „הזמיר"

פרייטאג, דעם 11-טען דעצעמבער ה. י. 8.30 אין אווענד קומט פאר

א ליטעראַרישער אווענד

פון לאדזער יונגען שריפטשטעלער **ש. בערלינסקי**

אין פראגראם: 1) רעציטאציעס פון די נייעסטע שאפונגען א. ג.:
„פון היים און גאס"
(א בינטעל אמת'ע פאסירונגען אין לעבען פון דיכטער)
2) קינסטלערישער אויפטריט פון דער „לאדזער יודישער טעאטער=סטודיע" ביים „הזמיר" מיט מאנאלאגען, דעקלאמאציעס א. א.
בילעטען צו בעקומען ביי דער קאסע פון „הזמיר".

געענדיגט דעם עדות-פערהער

אין גרויסען בריסקער פראָצעס

סענסאַציאָנעלער בריף פון דעפ. ליבערמאַן צום עדות דר. גראָספעלד

פרייטאָג איז געווען דער 35-טער טאָג זייט עס האָט זיך אָנגעהויבען דער היסטאָרישער בריסקער פראָצעס, אין דאָזיגען טאָג איז ענדליך פערענדיגט געוואָרען דער פערהער פון די עדות, עס זענען אויס געהערט געוואָרען בלויז נאָך צוויי עדות, פון דער פערטיידיגונג: דער פשעמישלער פיהרער פון פ.פ.ס. ד"ר גראָספעלד און דער בעקאַנטער פיהרער פון פעראייניגטען פויערים-קלוב מיכאַל רוג, עס האָט נאָך געגעבען צוזאַב-ערקלערונגען אַנ'עדות, וועלכער האָט בייגעוואוינט די בלוטיגע געשעהעניי־שען ביים ציטאַדעל אין יאָהר 1929 אין יאָהר-טאָג פון אָקשעיאַ.

דאָס הייסט אָבער נישט אַז דער פראָצעס האַלט שוין ביים סוף, עס וועלען נאָך געלייענט ווערען פערשידענע דאָקומענטען, און עס וועט זיך אָנהויבען דער דועל פון די צדדים.

*

דער ערשטער איז אויסגעהערט געוואָרען

דר. גראָספעלד

ער איז אַנ'אַדוואָקאַט פאָרזיצער פון קרייז-קאָמיטעט פון פ.פ.ס. אין פשעמישל.

אויף דער פראַגע פון אַדוו. האָניגוויל, ענטפערט דער עדות, אַז ליבערמאַן קען ער זייט 1907, זיי זענען נאָהענט בעפריינדעט.

— צי האָט איהר אין סעפּטעמבער 1930 דער האַלטען אַ בריף פון ליבערמאַנען און צי קענט איהר אונז איבערגעבען דעם אינהאַלט פון יענעם בריף?

— יאָ, דעם 4-טען סעפּטעמבער האָב איך אַזא בריף דערהאַלטען איך האָב איהם ביי זיך, דאָס איז געווען אַנ'ענטפער אויף מיין בריף, געשריבען אום געפעהר דעם 25-טען אויגוסט, איך האָב אָנגעפרעגט ליבערמאַנען, צי ער קען אַלס דעפּוטאַט פון פשעמישלער וואַהל-קרייז קומען צו פאָהרען קיין פשעמישל זיך בעטייליגען אין אונזער מיטינג פון 14-טען סעפּטעמבער.

ליבערמאַן האָט מיר געענטפערט מיט אַ בריף אין וועלכען עס איז צ.אַ. געשטאַנען:

„וואָס איז שייך מיין קומען קיין פשעמישל, איז דאָס נאָך דערוויל אַ צווייפעלהאַפטע זאַך, לויט געוויסע אינפאָרמאַציעס וועלכע מיר האָבען דערהאַלטען האָט די מאַפּיע ווידער זיך

אויסגעליבען מיין פערזאָן

און לויערען אויף מיר. די חברים פון צענטראַלען קאָמיטעט פאָדערען איך זאָל נישט אַרויספאָהרען, ווייל זיי רעכענען, אַז אין וואַרשאַ איז פערהאַן אַ גרעסערע גאַראַנטיע זיך צו פערהיטען פון אַנ'אָנפאַל, איך וועל אָבער דאָך, נישט קוקענדיג אויף קיין זאַך קומען צו פאָהרען קיין פשעמישל, אויף עטליכע טעג, אויב עס וועט נאָך מיט מיר גאָרנישט געשעהן, איך בעט אָבער צוליב פאָרזיכטיגקייט און גרעסערער זיכערקייט, נישט אָנצוגעבען מיין נאָמען אויף די אַפישען און אויך קיינעם וועגען מיין קומען גאָרנישט זאָגען".

„מיר לעבען דאָ אין גרויסער געשפאַנטקייט, מיר רעכענען זיך מיט דעם, אַז

מ'וועט אונז ביינאַכט אַרעסטירען

דאָס הייסט, אונז די פיהרער פון פ.פ.ס. און פון „צענטראָלעוו", דאָס קען יעדע נאַכט געשעהן און מיר זענען דערצו צוגעגרייט, צו די וואַהלען געהען מיר פעראייניגט אין אַ בלאָק אויף איין ליסטע פון „צענטראָלעוו", אגב, פערזענליך פיל איך מיך נישט שלעכט".

בעקומענדיג שפּעטער די ידיעה וועגען דעם, אַז ליבערמאַן איז טאַקע אַרעסטירט געוואָרען האָט ער זיך דערמאָנט אין דעם בריף, ער האָט טעלעפאָניש זיך פערבונדען מיט פרוי איווינסקאַ, וועלכע איז געווען ליבערמאַנס אַסיסטענטקע, זי האָט איהם געזאָגט, אַז מען ווייסט נאָך גאָרנישט, ס'איז אָבער דאָ אַ קלאַנג אַז מ'וועט ליבערמאַנען פּרובען בעשולדיגען אין צוגרייטען די אַרויסטרעטונגען פון 14-טען דעצעמבער, ער האָט דערפאַר געמאָלדען וועגען זיין בריף פון ליבערמאַנען וועלכער קען זיין פאַר איהם אַ גוטער אַליבי.

דער עדות האָט טאַקע דעם בריף איבערגעשיקט קיין וואַרשאַ צום אַדוואָקאַט שמיאַראָווסקי, וועלכער האָט געהאַט איבערגענומען ליבערמאַנס פערטיידיגונג. שפּעטער, ווען אַלץ איז שוין קלאָר געוואָרען... האָט דער עדות

דעם בריף צוריקבעקומען

איצט שוין אין סוף פון פראָצעס האָט ער געבעטען ליבערמאַנען, אַז ער וויל קומען אין געריכט מעלדען וועגען דאָזיגען בריף, ליבערמאַן האָט זיך קאַטעגאָריש דערפון אָפּגעזאָגט, ער האָט דערקלערט, אַז ער וויל נישט געניסען פון קיין שום זאַך, וואָס קען העלפען נאָר פאַר זיין אינדיווידועלער פערטיידיגונג, דער עדות האָט אָבער נישט געהאַט קיין בערוהיגט געוויסען, ער האָט געהאַלטען אַז עס איז זיין חוב מיט דעם בריף יאָ אַרויסצוטרעטען. ער האָט דעריבער אָנגעהויבען אונטערהאַנדלען מיט ליבערמאַנס פערטיידיגער האָניגוויל, יענער ערשט האָט בעשלאָסען דעם פאַקט פון בריף יאָ צו מעלדען פאַר'ן געריכט.

די פערטיידיגער פאָדערען דעם בריף פון ליבערמאַן, בייצולייגען צו די געריכטס-אַקטען. די פּראָקוראָרען אָפּאָנירען נישט. דאָס געריכט בעשליסט די דאָקומענטען בייצולייגען.

עס בעווייזט זיך דאַן ביים עדות-פּולפּיט דער עדות

מיכאַל רוג

ער איז געווען פאָרזיצער פון „וויזוואָלעניע", וויצע-מאַרשאַלעק פון דריטען סיים, ער איז געווען דער פאָרזיצער פון „צענטראָלעוו" אין קראָקע.

איינער פון די שעפער און פיהרער פון „צענטראָלעוו"

דער דאָזיגער עדות דערצעהלט וועגען די ציל'ען און אויפגאַבען פון צענטראָלעוו, וועגען די סיבות פון זיין ענטשטעהן, אַלע פאַזען און עטאַפּען פון זיין טעטיגקייט, דער עדות קומט צו דעם מאָמענט, ווען עס איז איבערגעגעבען געוואָרען דאָס שאַפען רעגירונגען דעם געוועזענעם סענאַט-מאַרשאַלק שימאַנסקי און יאַן פּילסודסקי.

— די דאָזיגע שפּיל — זאָגט ער — האָט זיך געצויגען עטליכע וואָכען, אַזוי לאַנג, ווי עס איז נויטיג געווען אויף אָפּצושלעפען ביז ס'וועט זיך ענדיגען דער טערמין ווען ס'דאַרף אָנגענומען ווערען דער בודזשעט.

ווען דער דאָזיגער ציל איז דערגרייכט געוואָרען — זאָגט ווייטער דער עדות — האָט מען געעפענט די קאַרטען: עס איז געקומען סלאַוועקס קאַבינעט און טאַקע אויף צומאָרגענס יאָר זיין רעדע וועגען ברעכען דעם טאָטאַן די בייזער.

די סאַנאַציע האָט אָנגעהויבען אַ מוראדיגע קאַמפּאַניע אַדורכצופיהרען אַ געוואַלד-איבערקעהרעניש, אויף די וואַרשעווער גאַסען האָבען זיך בעוויזען אַזעלכע פּלאַקאַטען ווי דער „ליגע מאָצאַר־סטוואָ". דערצו האָט דער פּאָליטישער דעפּאַרטאַמענט ביים אינערן-מיניסטעריום פונאַנדערגעשיקט

נ'אַנקעטע צו די וואָיעוואָדזשטוועס

מיט אַנ'אָנפראַגע ווי אַזוי די בעפעלקערונג וואָלט אויפגענומען דעם פאַקט פון פונאַנדערטרייבען דעם סיים און נישט פעראָרדנען נייע וואַהלען.

עס איז אַזוי אַרום געווען אַ גענוגענדיגער גרונט צו מיינען אַז אין צענטער פון דער רעגירונג טראַכט מען וועגען אַ נייער מלוכה-איבערקעהרעניש, דאָס איז געוואָרען דער ה'ויפּט-מאָטיוו, פאַרוואָס מיר האָבען בעשלאָסען — זאָגט דער עדות — צו־רופען דעם קראָקאָווער קאָנגרעס.

עס פרעגט דעם עדות אַדוואָקאַט גראַליבסקי:

— צי זענט איהר זיכער, אַז אין „צענטראָלעוו" האָט קיינער זיך נישט אַרומגעטראָגען מיט קיין שום אַטענטאַט-פּלענער.

— קיינער פון אונז האָט אַפילו נישט געחלומט וועגען דעם. אָט זיצט דאָ דער עלטסטער אָנגעקלאָגטער

דער בעשולדיגונגס-אַקט רופט איהם שפּאַסיג הערש וועל הערמאַן ליבערמאַן. איך פערזיכער אָבער, אַז ער איז איינער פון די אידעלסטע מענער אין פּוילען

וויפיל פלעגען ער מיר זאָגען, אַז מיר מוזען מיט פערקריצטע ציין טוען אַלץ נישט צו דערלאָזען צו קיין בירגער-קריג. אַזוי האָבען מיר אַלע געטראַכט.

דאָ האָט אָפּט דער פּראָקוראָר זיך בעמיהט צו דערגעהן ביי די עדות, וואָס האָט דער „צענטראָלעוו" געהאַט בדעה צו טון נאָכ'ן 14-טען סעפּטעמבער אויב קיין וואַהלען וואָלטען נישט פעראָרדנט געוואָרען. אפשר קענט איהר ענטפערען אויף דער פראַגע?

קיין בעשלוס וואָס ווייטער צו טון האָבען מיר נישט געהאַט

אָבער מיר האָבען גערעדט צווישען זיך אַז ווען עס וועט זיך אָנהויבען די בודזשעט-סעסיע — וועלכע וואָלט דאָך זיך געמוזט אָנהויבען, אין דער צווייטער העלפט סעפּטעמבער — זאָלען מיר אַרויס טרעטען מיט אַ פאָדערונג איבערצוגעבען דעם פּרע־זידענט צו אַ מלוכה-טריבונאַל. דאָס וואָלט געווען דער לעצטער לעגאַלער מיטעל, וואָס עס דערלויבט די קאָנסטיטוציע.

— און דאַן. וואָס וואָלט געווען, כאַפּט אונטער דער פּראָקוראָר?

— דאַן, ענטפערט דער עדות, וואָלט געשעהן, איינס פון די צוויי: אָדער דער מלוכה-פּרעזידענט וואָלט אין אַזאַ פאַל — אין הסכם מיט דער קאָנסטיטוציע — אָפּגעטרעטען. די מאַכט וואָלט דאַן איבערגענומען — ווי עס זעהט פאָר די קאָנסטיטוציע — דער דעמאָלסדיגער סיים-מאַרשאַלק דאַשינסקי אויב אָבער דער פּרעזידענט וואָלט דעם קאָנסטיטוציאָנעלען וועג נישט אויסגעקליבען — דאַן וואָלט דאָך געמוזט קומען די אָפּענע, לעצטע ענטשיידונג...

— ווער — פרעגט אַדוו. בערענסאָן — איז פעראַנטוואָרטליך פאַר דער גאַנצער פּאָליטיק פון „צענטראָלעוו"?

קודם כל — איך

דערמיט איז פערענדיגט געוואָרען דער פערהער.

נאָך דער מיטאָג-הפסקה זענען אויסגעהערט געוואָרען די עקספּערטען, וועלכע האָבען געדאַרפט פעסטשטעלען צי די אומלעגאַלע אויפרופען און ביולעטינען זענען געדרוקט געוואָרען אין דרוקעריי פון „ראָבאָטניק". די עקספּערטען האָבען עס נישט געקענט פעסטשטעלען. זיי האָבען געזאָגט, אַז דער שריפט איז יאָ ענליך אָבער אַזאַ שריפט געפינט זיך אויך אין אַ העלפט פון אַלע וואַרשאָווער דרוקערייען.

מיט דעם איז פערענדיגט געוואָרען די זיצונג. עס איז דערקלערט געוואָרען אַ הפסקה ביז מאָנטאָג.

ערקלערונגען פון סיים-מאַרשאַלעק און ד"ר דזשאַדאַש

וואַרשאַ, 5 (טעלעפאָניש). דער סיים-מאַרשאַלעק שוויטאַלסקי האָט פערעפענטליכט אַ בריף אין וועלכען ער ערקלערט, אז דער שעף פון דער סיים-קאַנצעלאַריע ד"ר דזשאַדאַש איז אויפ'ן „בריסקער" פּראָצעס אַרויסגעטרעטען אַלס עדות נישט אַלס שעף פון דער סיים-קאַנצעלאַריע, נאָר אין זיין אייגענעם פּריוואַטען נאָמען.

וואַרשאַ. 5 (טעלעפאָניש) ד"ר דזשאַדאַש האָט נעכטען צוגעשיקט אַנ'ערקלערונג צו „איסקראַ" אַלס ענטפער אויף דער אָפּאָזיציאָנעלער פּרעסע. ד"ר דזשאַדאַש ערקלערט, אז ער האָט טאַקע געהאַט אַ פּראָצעס און איז בעשטראָפט געוואָרען אין יאָהר 1920 פאַר נעפעלשטע דאָקומענטען, נאָר נישט אין יאָהר 1926 נאָר אין יאָהר 1921.

בריף פון אַדוו. האָפּמאַקל-אָסטראָווסקי

וואַרשאַ, 5 (טעלעפאָניש פון אונזער קאָרעספּאָנדענט) נעכטען האָט דער פאָרזיצער פון געריכט בעקומען פון אַדוו. האָפּמאַקל-אָסטראָווסקי אַ בריף, אין וועלכען ער פעררופט זיך אויפ'ן עדות-זאָגען פון קאָמיסאַר שימבאַרסקי, וועלכער האָט געזאָגט, אַז אַדוו. האָפּמאַקל-אָסטראָווסקי האָט אין זיין רעדע אין „שווייצער טאַל" דעם 14-טען סעפּטעמבער פ. י. געזאָגט: „מיר שווערען, אַז מיר וועלען אָפּפּערן אונזער בלוט, הגם עס וועט אונז אויסקומען עס צו פערגיסען אויף די באַריקאַדען".

אַדוו. האָפּמאַקל ברענגט אין זיין בריף אויסצוגען פון זיין רעדע און בעווייזט, אַז ער האָט דאָס נישט געזאָגט.

אין בריף שרייבט אויך אַדוו. אָסטראָווסקי, אַז אייגענטליך האָט ער געמיינט, אַז מען וועט איהם אַרויסרופען אַלס עדות אויפ'ן פּראָצעס ווייל עטליכע מאָל האָבען די עדות דערמאָנט זיין נאָמען, נאָר זעהענדיג, אַז מען רופט איהם נישט אַרייס אַלס עדות, האָט ער בעשלאָסען צו שיקען צום פאָרזיצער אַ בריף.

ער פיהרט אויס אינ'ם בריף, אַז דער ציל פון זיין רעדע אין „שווייצער טאַל" איז נאָר געווען צוצוגרייטען די בעפעלקערונג צו די וואַהלען.

וואַרשאַ, 5. (טעלעפאָניש פון אונזער קאָרעספּאָנדענט) לויט דער געריכטס-פּראָצעדור קאָן מען דעם אַדוו. אָסטראָווסקי אַרויסרופען אַלס עדות. עס וואָלט זיך אָבער געשאַפען אַ שווערע סיטואַציע, ווייל די פּראָקוראַטור וואָלט פערלאַנגט מען זאָל מאַכען אַ קאָנפראָנטאַציע מיט שימבאַרסקי, וועלכער איז אָבער קראַנק.

דער בריף פון אַדוו. אָסטראָווסקי וועט פערגעלעזט ווערען אויף די מאָנטאָג'דיגע געריכטס-פערהאַנדלונגען.

נעכטען האָבען די פערטיידיגער גילטיגען די דאָקומענטען

וואַרשאַ, 5 (טעלעפאָניש פון אונזער קאָרעספּאָנדענט) אין משך פון נעכטיגען הפסקה טאָג אין גרויסען „בריסקער" פּראָצעס, האָט זיך די פּראָקוראַטור און פערטיידיגונג בעקענט מיט די אינהאַלט פון די דאָקומענטען, וואָס האָבען זיך אָנגעקליבען בעת די געריכטס-פערהאַנדלונגען.

די פערטיידיגונג האָט בדעה, נאָכ'ן אַדורכקוקען די אַלע דאָקומענטען, נישט צו דערלאָזען מאַנכע דאָקומענטען צוצולייגען צו די געריכטס אַקטען.

וואַרשאַ. 5 (טעלעפאָניש פון אונזער קאָרעספּאָנדענט) דאָס פאָרלעזען די דאָקומענטען איז נעכטען פאָרגעקומען אין געריכטס-זאַל.

אויפ'ן אָרט פון פאָרזיצער איז געזעסען אַדוו. לאַנדאַו, לינקס פון איהם איז געזעסען אַדוו שטערלינג און רעכטס — אַדוו. פּאַטאַק.

אַ חוץ די וואָכענשאַפט איז אין זאַל קיינער נישט געווען.

דער בריסקער פּראָצעס זאָל איבערגעריסען ווערען ביז שבת

וואַרשאַ, 5. (טעלעפאָניש). ווי מען גיט איבער וועט מאָנטאָג פאָרקומען אַ געשלאָסענע זיצונג פון „בריסקער" פּראָצעס.

נעכטען האָט מען אויך איבערגעגעבען אַז דער פּראָצעס זאָל איבערגעריסען ווערען ביז שבת.

אויף דער שבתדיגער זיצונג זאָל רעדען דער פּראָקוראָר.

זאַל „אַאַזאַ"
20 נאַראָטאָוויטשאַ 20

ווילנער טרופּע
אנס. מ. מואה. יאָהר XVI.

דינסטאָג, דעם 8-טען דעצעמבער ד. י., 9 אַזייגער אין אָוונט

א גראַנדיעזער אָוונט
פון יודישען קינסטלערישען וואָרט

די גרעסטע יודישע דיכטער וועלען קומען צום אַרטיסטיש-קינסטלערישען אויסדרוק דורך די בעקאַנטע אַרטיסטען פון דער ווילנער טרופּע.

אין פּראָגראַם:

1-טער טייל:
1. י. ל. פּרץ — אין פּאַליש אויף דער קייט (פראַגמענט) כאָראַלע דעקלאַמאַציע, דער אַנסאַמבל.
2. דוד האָפּשטיין — פּראָצעסיע
3. יהואש — הינערשטרייק, דעקלאַמאַציע — פרידע וויטאַלינע.
4. א. לוצקי — וואַלס, מעלאָ-דעקלאַמאַציע — מרים אָרלעסקא
5. שלום עליכם — קאַפּעלע, מאַטעלע,ביילקע, סצענעס פון 200,000 — אסתר גאָלדענבערג, נחום מעלניק, משה פּאָטאַשינסקי.

2-טער טייל:
6. שלום-עליכם — דאָקטוירים (דיאַלאָג) — שמחה ווינשטאָק, נחום מעלניק
7. י. ברוידא — באַנדוראַ, אינסצ. פאָלקס-ליד — אסתר גאָלדענבערג, משה פּאָטאַשינסקי, דבורה ראָזענבלום.
8. א. לוצקי — דזשאַז
9. שלום עליכם — כפּרות
10. י. דאָווידזאָן — געסט (פּאַראָדיע)
(כאָראַלע דעקלאַמאַציע — אַנסאַמבל.)

אַלע ליבהאָבער פון יודיש-קינסטלערישען וואָרט וועלען בעזוכען דעם אָוונט.

געפלאנט אין פוילען א מאנארכיע?

סענסאציאנעלער בריף פון סענאטאר מאץ, — פולקאווניק סלאווען זאל פאר איהם האבען פערטרויט דעם פלאן איינצופיהרען מאנארכיע אין פוילען, — סלאווען לייקענט די גאנצע מעשה. — סענסאציע וועגען כלומרשטער חתונה פון מארשאל פילסודסקי'ס טאכטער מיט פרינץ ניקאליי פון רומעניען

ווי בעקאנט, איז אין איצטיגען בריסקער פראצעס, דורך דער פערטיידיגונג אויך ארויסגערופען געווארען אלס עדות סענאטאר ד"ר מאץ, געוו. מיטגליד פון „וויזוואלעניע", ער וואוינט שטענדיג אין פאריז.

סענאטאר מאץ איז אבער נישט געקומען, ער האט צוגעשיקט דעם פארזיצער פון געריכט א בריף, אז צוליב קראנקהייט קען ער נישט קומען, דערביי אבער שיקט ער צו שריפטליך זיינע דערקלערונגען.

קודם כל שטעלט סענאטאר מאץ פעסט אז „דער איצטיגער פראצעס איז נאר איין רינג אין דער קייט פון א גאנצען פלאן, וואס איז מיט עטליכע יאהר צוריק נאך אויסגעארבייט געווארען".

„נאך אין מערץ 1928 — שרייבט סענאטאר מאץ — האט ער זיך וועגען דעם דערוואוסט פון מארשאל פילסודסקי'ס פערטרויאונגס-מענש וואלערי סלאווען דאס איז געווען עטליכע שעה נאכדעם ווי דאשינסקי איז אויסגעוועהלט געווארען אלס סיים-מארשאלעק. די גרופע פולקאווניקעס איז זיך דאן צוזאמענגעקומען און ביי א גלעזעל שאמפאניער ארומגערעדט די לאגע. איינער פון דער גרופע, וועלכער פערנעמט זעהר א הויכען מלוכה-אמט, האט זיך אנגערופען: מיר האבען „צוקלאפט די ענדעקעס איצט דארפען מיר צערייבען די גאנצע אפאזיציע.

ער האט זיך בעמיהט צו טרעפען מיט איינעם פון די נאהענטסטע מענשען פון מארשאל פילסודסקי. דאס איז איהם אנגעקומען נישט שווער, ווייל אין משך פון זיין 45 יאהריגער פאליטיש-געזעלשאפטליכע טעטיגקייט, איז ער געווען נאהנט פערבונדען מיט די פיהרער פון אומאפהענגיגקייטס-לאגער, צו וועלכען עס האבען אויך געהערט אמאל די איצטיגע פילסודסקיסטען.

דאן האט ער זיך — שרייבט סענאטאר מאץ — געטראפען ביי א מיטאג מיט סלאווען. דער געשפרעך האט געדויערט העכער 2 שעה. ביים געשפרעך זענען אנוועזענד געווען נאך 2 עדות. סלאווען האט הויפטזעכליך ענטוויקעלט דעם פלאן פון פילסודסקי-לאגער, ווי אזוי צו ענדערן די מלוכה-ארדנונג אין פוילען. דערביי האט סלאווען אויפגעדעקט פיל סודות פון דער איצטיגער הערשענדער דיקטאטור. סלאווען האט דאן געזאגט: „כדי פוילען זאל קענען ווערען א שטארקע מלוכה, מוז זי קודם כל, וואס ענגער און פעסטער צונויפבונדען די אלע בעזונדערע געגענדען און געביטען דאס קען נישט געשעהען ביי דער איצטיגער רעפובליקאנישע ארדנונג. עס מוז אומבעדינגט געשאפען ווערען עפעס א סימבאל, וועלכער זאל צוזאמענגעהמען און גרופירען ארום זיך די אלע פערשידענארטיגסטע עלעמענטען, וועלכע זענען פערהאן אין אונזער מלוכה.

אזא סימבאל קען זיין נאר א מאנארכיע, דעריבער טאקע איז איצט אונזער גאנצע אינערליכע פאליטיק אזוי איינגעשטעלט, אז מיר זאלען קענען — דורכ'ן צוברעכען יעדע אפאזיציע און דורכ'ן בעהערשען דעם גאנצען אדמיניסטראטיווען אפאראט — אומגעשטערט איינפיהרען די מאנארכיע. אויפ'ן דאזיגען וועג געהען מיר טריט ביי טריט פאראויס".

אויף דריי וועגען — שרייבט סענאטאר מאץ — האט סלאווען דאן אנגעוויזען, וועלכע קענען פיהרען צו דעם ציל. צוויי פון זיי זענען — האט ער געזאגט — פערבונדען מיט דער פוילישער אויסערן-פאליטיק, און זיי קענען זיך אמאל נישט איינגעבען. דער דריטער, זיכערסטער איז דעריבער — דאס נענצליכע בעהערשען דעם פארלאמענט און דאס צערייבען די גאנצע אפאזיציע. אט וועלען מיר איינגיכען קומען צום סיים מיט אזא קאנסטיטוציע-פראיעקט, וועלכען ער וועט בשום אופן נישט קענען אננעמען. דאן וועלען מיר אנהויבען מיט זיי די לעצטע ענטשיידונגס-שלאכט.

מיר טוען אלץ — האט סלאווען געזאגט — צו פערמיאוס'ן און דערנידריגען דעם סיים: א גרויסע קאמפאניע אין דער פרעסע, אויף פערזאמלונגען, אוואנטורעס און אפילו געשלעגען אין סיים. אלץ וועלען מיר טון ביז עס וועט קומען דערצו, אז די בעפעלקערונג וועט זיך אפילו נישט וואונדערן, ווען וועניאווא וועט אריין אין סיים מיט זיינע שוואלעזשערען. דער פארלאמענט וועט דאן פונאנדערגעלאזט ווערען...

* * *

אין ארגאן פון די פראנצויזישע מאנארכיסטען „ל'אקסיאן פראנסעז" האט זיך בעוויזען א ידיעה, אז עס ווערט געפלאנט התונה צו מאכען די עלטערע טאכטער פון מארשאל פילסודסקי פאר'ן ברודער פון רומענישען קעניג פרינץ ניקאליי, וועלכער זאל ווערען פרעטענדענט אויפ'ן פוילישען טראן.

די אפיציעזע „איסקרא" טיילט מיט, אז סיי די פראנצויזישע צייטונג, סיי די פוילישע בלעטער וואס האבען די ידיעה איבערגעדרוקט, זענען וואהרשיינליך געפאלען אלס קרבן פון עמיצענס א בייזוויליגען שפאס.

סענאטאר מאץ שרייבט אויך, אז פירשט ראדזיוויל האט רעדענדיג וועגען „בריסק" געזאגט, אז דאס איז געווען א „נויטווענדיגקייט" — א מיטעל צום העכערען ציל — צו דערפיהרען פוילען צו דער מאנארכיע. אלזא נאך א בעווייז, אז „בריסק" — ווי דער איצטיגער פראצעס איז א רינג אין דער קייט פון א גאנצען פלאן צו דערפיהרען פוילען צו א מאנארכיע.

וועגען די דאזיגע סענסאציאנעלע רעוועלאציעס פון סענ. מאץ, האט פולק. סלאווען אויפגעקלערט, אז די גאנצע מעשה איז א פראדוקט פון מאץ'ס פאנטאזיע און אז ער קאן נישט זיין פעראנטווארטליך פאר דעם וואס עמיץ טראכט זיך אויס.

פערקלענערן מיט 25 פראצענט

די פרייזען פון שפירט-אויסארבייטונגען

וו א ר ש א, 5 (טעלעפאניש). אין דער דירעקציע פון שפירט-מאנאפאל איז פארגעקומען א בעראטונג פון שפירט-ראט צוזאמען מיט פערטרעטער פון ווירטשאפטליכע ארגאניזאציעס.

עס איז געהאלטען געווארען א רעפעראט וועגען שפירט-פערברויך אין פוילען און עס איז פעסטגעשטעלט געווארען, אז אין משך די לעצטע 2 יאהר איז דער שפירט-פערברויך געפאלען מיט 30 פראצענט.

דער ראט האט בעשלאסען צו פערקלענערן דעם פרייז פון שפירט און שפירט-אויסארבייטונגען מיט 25 פראצענט.

2 ארבייטער פאר'ן שטאנד-געריכט אין פיעטרקאוו

פאר'ן פיעטרקאווער שטאנד-געריכט זענען פרייטאג און שבת געשטאנען די טאמאשאווער ארבייטער יאן מאליצקי און סטעפאן זאקושעווסקי, וועלכע זענען בעשולדיגט געווארען, אז זיי האבען דעם 3 נאוועמבער ה. י. געשאסען אויף דעם פאליציאנט קעלבאסא און איהם שטערבליך פערוואונדעט בעת א מאניפעסטאציע.

די בעשולדיגטע זענען זיך מודה.

אין משך פון ביידע טעג זענען אויסגעהערט געווארען די עדות און די רעדעס פון פראקוראר און פערטיידיגער.

דאס געריכט האט בעשלאסען ביידע בעשולדיגטע איבערצוגעבען אין א געוועהנליכען געריכט.

ארעסטירט 2 שפיאנען אויף דער פויליש-ליטווישער גרעניץ

ביידע ווערען געשטעלט פאר'ן שטאנד געריכט

וו א ר ש א, 5. (טעלעפאניש). אויף דער פויליש ליטווישער גרעניץ האט מען ארעסטירט 2 פערזאן וועלכע האבען געוואלט שמוגלען די גרעניץ. ביידע זענען ארעסטירט געווארען. די אויספארשונג האט פעסטגעשטעלט אז זיי זענען שפיאנען געשיקט קיין פוילען פון ליטע.

די ארעסטירטע ווערען געשטעלט פאר'ן שטאנד געריכט.

מיין מוטער גיט מיר טעגליך סקאט'ס עמולסיע

דעריבער בין איך שטענדיג געזונד און פרעהליך — כ'האב אויך „גלייכע פיסלעך און רויטע בעקלעך". מיליאנען קינדער פון אלע לענדער מיט א הויכער קולטור האבען צו פערדאנקען זייער בליהענדען געזונד סקאט'ס עמולסיע, וועלכע שטארקט און ענטוויקעלט דעם ארגאניזם און פערהיט זיי פון אויסקרימונגען (ענגלישע קרענק) און אנשטעקענדע קראנקהייטען, ווי קאקלוש, גריפע א. ז. וו. סקאט'ס עמולסיע איז לייכט אין פערדייאונג און האט אן'אנגענעהמען געשמאק — פערשאפט אפעטיט און פערהיט פון סקראפולען. סקאט'ס עמולסיע איז געמאכט פון בעסטען הייל-טראן, וועלכער ענטהאלט די העכסטע דאזע Witamin A. i D. די דאזיגע מעלות האט אבער נור די אריגינעלע Emulsja Scotta צוליב דעם דארף מען זיך היטען פון מינדערווערטיגע נאכמאכונגען.

צו בעקומען אין אלע אפטייקען און סקלאד-אפטעשנעס.

לאדזער נייעס

א תבואה-בערזע אין לאדז

(א) בשעתו האט די לאדזער אינדוסטריע-און האנדעלס-קאמער פונאנדערגעשיקט צו די פעראינטערעסירטע פאקטארען ענטשפרעכענדע צירקולארען וועגען עווענטועלען שאפען היע, ביי דער קאמער א קאמיסיע פאר באטירען די פרייזען אויף תבואה.

איצט דערוויסען מיר זיך, אז דער ענין ביל-דען יז לאדז א תבואה-בערזע וועט אין די באהענטסטע טעג רעאליזירט ווערען.

די זעהר ביליגע פרייזען פון 75 גר. ביז 3.50 זל געבען יעדען מוזיק-ליבהאבער די מעגליכקייט אנטיילצונעהמען אין דעם קינסטלערישען יו"ט פון „שיר" דינסטאג. דעם 8-טען דעצ. 8.45 אווענד אין פילהארמאניע

צו דער יודישער בעפעלקערונג

(אויפרוף)

עס איז שוין ביי יעדען קיין ספק נישט, אז יעדע עקזיסטירענדע אינסטיטוציע איז לעצטענס געווארען אנ'ענין פון „מגדל הפורח באויר".

גאנץ אנדערש ווערט בעטראכט ביי דער בעפעלקערונג אינסטיטוציעס פון „תלמוד תורות" א מכל שכן שוין א באלוטער תלמוד-תורה אין ווע מעס אנפיהרערשאפט געפינט זיך ליידער אויך אונבעמיטעלטע פערזאנען און קאנען פון אייגענע סומען אויף קיין פאל נישט אויסהאלטען, איבערהויפט איז יעדען גוט בעוואוסט אז אין געזעלשאפטליכע ארבייט זענען גראשענס פון יחידים די הויפט עקזיסטענץ פון דער אינסטיטוציע.

און דעריבער חשובע בעפעלקערונג, געדענקט גוט אז אין אייערע הענד ליגט די עקזיסטענץ פון דער „תלמוד-תורה" אין באלוט אלעקסאנדראווסקי 13 אין וועלכע עס לערנען די קינדער פון די ארימסטע שיכטען פון באלוט אנ'ערך 300 קינדער אן ע"ה צו דעם צוועק ארדנען מיר איין יום ב' פ' מקץ 7 אווענד א חנוכה-פייערונג אין זאל איראפעיסקי, זגערזשער 17 בעטען מיר די גאנצע יודישע געזעלשאפט אנטיילצונעהמען אין דער פייערונג ווייל אין אייער אנטייל הענגט די עקזיסטענץ פון די תלמוד-תורה.

די פערוואלטונג

היינטיגע גראנדיעזע חנוכה-פארשטעלונג אין פילהארמאניע

מיט'ן אנטייל פון רעגינא צוקער

היינט קומט פאר אין יודישען טעאטער אין פילהארמאניע די גראנדיעזע חנוכה-פארשטעלונג.

עס וועט געשפילט אין די הויפטראל'ן מיט'ן לאדזער ליבלינג רעגינא צוקער און מיט'ן אנטייל פון גאנצען אנסאמבל: 1) „דעם טאטענס זונהעלד" (ערשטער אקט); 2) צום ערשטען מאל אין לאדז „דאס יובול-יאהר" קאמעדיע אין 1 אקט, אויסגעפיהרט פון ק. צימבאליסט; 3) די שטארק אויסגענומענע פיעסע „דאס חונ'דעל (צווייטער אקט) 4) א שלאגער-דיווערטיסמענט א. ג.: „חנוכה-לאטקעס" מיט'ן אנטייל פון: בערטא זאסלאווסקא — פאלקסלידער; קארל צימבאליסט — אפגעגעבען ברויז; לאלא יאקובאוויטש — 1) ווער וויל א כלה, 2) אל טע מויד; לעאן געטליכערמאן — 1) דער שכור. 2) א חבר אין לעבען; רעגינא צוקער אין איהר פערשידענארטיגען רעפערטואר; ש"מה הערשקאוויטש — 1) ליבע פון א גנב, 2) פאפוי; אלא שליפקאוויטש — פאלקס-לידלעך; דוד האמבירגער — א חלום פון א רוסישען גענעראל; הערש באלבירסקי — 1) כ'וויל א מעדעל, ווי מיין מאמע איז געווען, 2) איילט זיך נישט מעדלעך.

עס איז פאראויסצוזעהן, אז דער היינטיגער אווענד וועט אראפ מיט גרויס ערפאלג און דער זאל וועט זיין איבערפילט מיט בעזוכער.

גראנדיעזער קאנצערט פון „שיר"

דער גראנדיעזער כאר-קאנצערט פון „שיר" וועלכער קומט פאר דינסטאג דעם 8-טען דעצעמבער (ד' חנוכה) אין פילהארמאניע אונטער דער לייטונג פון בעגאבטען דיר. פראפ. פיוווישיס, האט ארויסגערופען א גרויסע פעראינטערעסירונג צווישן די מוזיקאלישע קרייזען, און ווי עס איז צו זעהען פון דעם בילעטען-פערקויף איז דער ערפאלג א געזיכערטער.

עס נעהמען אנטייל די סאליסטען פרל. ס' קראפיוניק (סאפראן), ה"ה ס. לעוויטין (באס) און ה. קארן (טענאר), ביים קלאוויר פרל. ל. לאקס.

דאס העכליכע פראגראם נעהמט ארום קלאסישע שאפונגען, צווישען אנדערע וועט אויך אויסגעפיהרט ווערען צום ערשטען מאל אין לאדז די „וואלפורגיסנאכט" פון מענדעלסאן ווי אויך פערל פון יודישע פאלקס-לידער.

אמת וועגן דער יודישער לאַגע אין מעקסיקאַ

די שרייבערין פון דיזם ארטיקעל איז אַן'אַמעריקאַנער יודישע יונגע געלערנטע, וואָס איז געפאָהרען קיין מעקסיקאָ צו זאַמלען מאַטעריאַל פאַר אַ ווערק. — זי בעשרייבט דאָ דעם יודישען אַנטייל אין דער אינדוסטריעלער אַנטוויקלונג פון לאַנד און די סיבות, וואָס האָבן געפיהרט צו דער אַנטי־יוד. בעוועגונג

פון **פעני סיימאָן.**

עס איז געווען אַ צייט, ווען די יודען אין מעקסיקאָ האָבן געהאָפט אויף גוטס. דעם 10־טען אויגוסט פון דעם יאָהר 1924 האָט דער מעקסיקאַנער פּרעזידענט, גענעראַל קאַיעס, בעוויליגט צו דער יודישער טעלעגראַפען אַגענטור אַן'אינטערוויאו, אין וועלכען ער האָט געזאָגט, אַז ער וועט אויפנעמען די יודען אין מעקסיקאָ מיט אָפענע אַרעמס; אַז די רוסישע און פוילישע יודען וועלען קריגען אַלע מעגליכקייטען זיך צו בעזעצען אויפ'ן לאַנד, אויב זיי פערלאַנגען עס; אַז מעקסיקאָ וועט קוקען מיט פריינדשאַפט אויף יודען, וואָס וועלען קומען און אויפבויען די קליינע אינדוסטריע, ווייל ביז איצט מוז מעקסיקאָ קויפען אַ סך פון די פּראָדוקטען אין אַנדערע לענדער, וואָס דאָס מיינט, אַז די גרויסע מאַסע מעקסיקאַנער קאָנען זיך מיט די פּראָדוקטען נישט בענוצען, ווייל עס קאָסט צו־טייער. אָט די פערזיכערונגען זענען ווידערהאָלט געוואָרען פון דעם פּרעזידענט דעם 28־טען אָקטאָבער פון יענעם יאָהר, און עס האָבן זיך באַלד אָנגעהויבען פערהאַנדלונגען צווישען די פערשידענע אַמעריקאַנער הילפס־אָרגאַניזאַציעס און דער מעקסיקאַנער רעגירונג מיט'ן צוועק אַריינצוברענגען גרעסערע יודישע מאַסען אין לאַנד. און פאַר די פערזיכערונגען פון דעם פּרעזידענט, האָט פּרעזידענט אָברעגאָן געשריבען צו פּאָול ראַטענבערג פון שיקאַגאָ, אין דעם יאָהר 1922, צושטימענדיג, אַז אַן אימיגראַציע פון די רוסישע יודען זאָלען זיך אָנהויבען, זיי זאָלען קומען אַלס לאַנד־אַרבייטער. אָבער דער גרויסער אימיגראַציע־שטראָם האָט זיך אָנגעהויבען אַביסעל שפּעטער, ווי פּרעזידענט קאַיעס'עס איינלאַדונג איז פערעפענטליכט געוואָרען. די טויערען האָבן זיך אָנ־געעפענט פאַר די יודען, וואָס האָבן געוואוסט דעם טעם פון רומענישע, פוילישע און אַנדערע פרייהייטען, און דער־הויפּט פאַר יענע, וואָס האָבן אַליין דורכגעמאַכט די שטורעמדיגע איבערקערענישען אויפ'ן עקאָנאָמישען און פּאָליטישען געביט אין רוסלאַנד. זיי האָבן זיך בענוצט מיט דער געלעגענהייט. זיי זענען אין די מעהרסטע פאַלען געקומען אַליין, האָפענדיג, אַז מיט דער צייט וועט זיך זיי איינגעבען אַריינצוקומען אין די פעראייניגטע שטאַטען. אין דער דאָזיגער אימיגראַציע־אַרבייט האָט דער הילפס־קאָמיטעט פון די בני ברית געטון אַ סך גוטע אַרבייט, נישט נאָר האָבן זיי איבערגעבראַכט די וואַנדערער, נאָר האָבן אין אַ סך פאַלען זיי אויך ענטליהען געלד, כדי אָנצופאַנגען עפּעס אַן'אַרבייט. וויפיל יודען עס זענען אַריינגעקומען אין מעקסיקאָ מיט דער הילף פון די בני ברית, איז נישט בעקאַנט, ווייל דער קאָמיטעט ווי עס ווייזט אויס, האָט נישט געפיהרט קיין חשבון, און דערפאַר ווייסען מיר נישט גענוי וויפיל יודען עס געפינען זיך אין מעקסיקאָ. אָבער די אָנגענומענע מיינונג איז, אַז אין מעקסיקאָ געפינען זיך צווישען פופצען און צוואַנציג טויזענד יודען. פון די דאָזיגע זענען אַ צעהן טויזענד, וואָס זענען געקומען אין מעקסיקאָ באַלד נאָך דער וועלט־מלחמה, און די גרעסטע צאָהל איז אַריינגעקומען נאָך דעם יאָהר 1924.

די געקומענע האָבן געפונען מעקסיקאָ אין אַ פעריאָד, ווען זי האָט געהאַלטען אין קומען צו זיך נאָך די רעוואָלוציעס און בלוט־פערגיסונגען, אָבער אַ לאַנד מיט אַ זעהר בלויען הימעל און מיט אַ וואַרימען קלימאַט. די מענשען ווייט פון די אין זייערע געדאַנקען און זיטען. אַכציג פּראָצענט פון די ריינע אינדיאַנער, אָדער האַלב־אינדיאַנער, פון וועלכע די מערצאָל האָט אַפילו קיין שיך נישט געטראָגען און וועמענס לעבענס־פאָדערונגען זענען געווען זעהר קליינע. אַ סך שטעטלעך און דערפלעך האָבן זיך אַליין בעזאָרגט מיט אַלעם נויטיגען.

אָט צווישען די מענשען האָבן זיך די נייגעקומענע יודען געפונען. נאָר דאָס אַרומיגע לעבען האָט זיי נישט געקימערט. זיי האָבן געהאָפט, אַז נאָר איינגיכען וועלען זיי זיך אַריינכאַפּען אין די פעראייניגטע שטאַטען. צו יענער צייט, דאַכט מיר, איז נאָך געווען איינגעפיהרט, אַז עמיצער, וואָס האָט אָפּגעוואוינט אין מעקסיקאָ צוויי יאָהר, האָט געקאָנט אַריינקומען אין די שטאַטען אויסער דער קוואָטא. און וואָס האָט דער יוד אין מעקסיקאָ געקאָנט טון? פּעדלען, עפענען אַ שיך־פאַבריקעל אָדער אַ שאַפּ פאַר קליידער. נאָר אַזוי ווי דאָס אַריינקומען אין די שטאַטען איז אונטער דער צייט געוואָרען אַלץ שווערער, האָט מען זיך געמוזט אונטערגעבען און די יודען אין מעקסיקאָ האָבן זיך גענומען איינוואָרצלען און אַריבערגעבראַכט די פאַמיליעס, זיך געקויפט אַ ביידעל אין מאַרק און מ'האָט אָנגעפאַנגען אימפּאָרטירען פּראָדוקטען, וועלכע מ'זאָל קאָנען פערקויפען וואָלוועל. מאַנכע זענען געוואָרען הויזירער און זענען אַזוי אַוועק אין די ווייטע ווינקלען פון לאַנד, און האָבן איינגעפיהרט דעם סיסטעם פון אויסצאָהלען. זיי האָבן גענומען פערקויפען קליידער, מאַנטלען, שיך, פוטערוואַרג און אַלערליי אַנדערע אַרטיקלען, ווי מעבעל, למשל. אַנדערע האָבן געעפענט קליינע פאַבריקלעך, וואו מען האָט געמאַכט קראַוואַטען, סוועטערס, שיך אָדער פוטערוואַרג. אַנדערע זענען אַריין אין די אייזען־געשעפטען. די אַלע האָבן געאַרבייט לאַנג און שווער. די גאַנצע פאַמיליע האָט דערביי צוגעהאָלפען. זיי האָבן פאַבריצירט אַרטיקלען, וועלכע זיי האָבן געקענט פערקויפען וואָלוועל, און אָט אַזוי האָבן זיי געקריגען קונדען, וועלכע האָבן אַמאָל זיך נישט געקאָנט ערלויבען קיין זאַך צו קויפען. און די הענדלער האָבן געהאַט פּרנסה. די שפּאַנישע, דייטשע און פראַנצויזישע סוחרים מיט זייערע פערשימעלטע ביזנעס־מעטאָדען האָבן גלייך טיף דערפיהלט די קאָנקורענץ פון דער נייער, אַנדערער, ענערגישער גרופּע.

די יודישע פאַבריקאַנטען און סוחרים האָבן אָנגעפאַנגען וואָס מעהר אַריינצודרינגען אין די אינדוסטריעס, און פונקט אַזוי ווי אין די פעראייניגטע שטאַטען, אַזוי אויך אין מעקסיקאָ, האָבן זיי זיך גענומען קאָנצענטרירען אַרום דער נאָדעל־אינדוסטריע. מאַנכע בעהויפּטען, אַז אין מעקסיקאָ סיטי אַליין זענען פערהאַן איבער פיר הונדערט מיטעלע און גרעסערע יודישע קליידער־געשעפטען. לויט דער בעהויפּטונג פון דער יודישער צייטונג, „דער וועג“ צעטיילען זיך די געשעפטסלייט אויף 25 פּראָצענט, וואָס האָבן טישלעך: 25 פּראָצענט, וואָס האָבן גאַנצע היבשע פאַבריקען, און 50 פּראָצענט וואָס זענען סוחרים. ביז צו אַ גרויסער מאָס זענען די יודען פעראַנטוואָרטליך פאַר דער ענטוויקלונג פון דער אָרטיגער גאַלאַנטעריי, ווי האַלזטיכער, אונטערוועש און דער אינדוסטריע פון פאַרטיגע קליידער. עס זענען נישטאָ קיין מיליאָנערען צווישען די מעקסיקאַנער יודען, און עס מערקט זיך נישט, אַז עס זאָל ווערען מיליאָנערען אין דער נאָהענטער צוקונפט, און עס קאָן זיין, אַז פאַר דער צוקונפט פון די יודען אין יענעם לאַנד איז דאָס בעסער, אָבער עס געפינען זיך שוין מאַנכע, וואָס זענען גאַנץ תקיף, נאָר די גרעסטע צאָהל קאָן זיך קוים דורכשלאָגען, און די לאַגע איז נאָך ערגער געוואָרען.

אָבער די עלטערע סוחרים, די איינגעזעסענע, האָבן אויפגעהויבען זייערע שטימען געגען די נייע, די קאָנקורענטען, און גראָד האָט זיך געמאַכט, אַז די אימיגראַנטען זענען יודען. עס איז זיי נישט געפעלען דער בענעמען פון די מעטאָדען. אויך די אָרטיגע, די מעקסיקאַנישע סוחרים, איבערהויפּט פון דעם אָפענעם מאַרק, האָבן נישט געקאָנט זיך צופּאַסען צו די מעטאָדען, וועלכע די יודישע הענדלער האָבן אָנגעווענדעט. דער עקאָנאָמישער קריזיס האָט נאָך פערשאַרפט די קאָנקורענץ, און דער פערלאַנג פטור צו ווערען פון די נייע הענדלער איז געוואָרען פערשאַרפטער. דאָ איז נאָך פאָרגעקומען, אַז די פּעזאָ, דאָס מעקסיקאַנישע געלד, האָט פיל פערלוירען אין ווערט. דאָס האָט געווירקט, אַז עס איז שווער געוואָרען אַריינצופיהרען סחורות פון אַנדערע לענדער, בעסער האָבן זיך געפיהלט די, וואָס האָבן אַליין געהאַט פאַבריקען און וואַרשטאַטען. זיי האָבן וויניגער געליטען פון דער וואַליוטע, און אָט אונטער די אומשטענדען האָט זיך אָנגעפאַנגען די אַנטיסעמיטישע בעוועגונג. אין דער אמת'ן איז דאָס געווען אַ בעוועגונג געגען אַלע פרעמדע, אָבער אַמשאַרפסטען האָט זיך עס אויסגעדריקט אין בעצוג צו די יודען און כינעזער.

אין דער ווירקליכקייט איז דאָך דאָס געווען אונטער'ן אויסרייד פון פּאַטריאָטיזם, וואָס מ'האָט אָנגעפאַנגען רעדען וועגען דער נאַציאָנאַלער אינדוסטריע, און דער פּרעזידענט פון דער רעפּובליק האָט, ווי עס שיינט, געגעבען זיין הסכמה צו דער אַנטיסעמיטישער בעוועגונג. ער האָט גוט געהייסען דאָס צונעמען די ערלויבניש פון הונדערטער יודישע סוחרים, וואָס האָבן געהאַנדעלט אין דעם לאַגונילאַ מאַרק, און גראָד האָט זיך געמאַכט, אַז צום שלימזל האָט מען ביי יודישע קרעמער געפונען סחורות אין ווערט פון דריי הונדערט פּעזאָס. און די פעראָרדנונג איז געווען, אַז נאָר זעהר אָרימע מענשען האָבן אַ רעכט צו האַנדלען אין די אָפענע מערק. מ'האָט ביי דעם פערטרייבען די יודען געמאַכט אַ גאַנצען פּאַראַד, אין וועלכען אָפיציעלע פּערזאָנען האָבן גענומען אַן'אַנטייל. נאָר די יודען האָבן נישט געשוויגען, אין דעם טאָג ווען דער אַנטי־יודישער פּאַראַד איז פאָרגעקומען, האָבן די יודען העפטיג און ענערגיש פּראָטעסטירט, און די שוץ, וואָס מ'האָט אַוועקגעשטעלט ביי די יודישע הייזער, כדי צו פערהיטען עס זאָל נישט קומען צו קיין בלוט־פערגיסונגען, האָט געבראַכט רעזולטאַטן. דער פּרעזידענט איז באַלד אַרויסגעקומען מיט אַן ערקלערונג, אַז די בעוועגונג איז נישט געווענדעט געגען וועלכער נישט איז ספּעציעלער גרופּע, נאָר געגען יענע, וואָס האָבן זיך ענטזאָגט אויסצופאָלגען די געזעצען פון לאַנד. דאַן האָבן מאַנכע פון די מעהר אָנגעזעהענע צייטונגען גענומען אַרויסטרעטען געגען דער בעוועגונג, אַזוי דאָס די גאַנצע געשיכטע איז ביסלעכווייז איינגעשטילט געוואָרען.

וואָס און ווער איז עס געווען הינטער דער בעוועגונג? ווי יעדע העצע בעוועגונג, האָט מען אויך דאָ געזוכט אַרויסצורופען פּאַראורטיילען, אָבער דער אויסגעשפּראָכענער מאָטיוו איז געווען אַ ריין עקאָנאָמישער. די יודען זענען אַ געפאַהר, ווייל זיי זענען געפעהרליכע קאָנקורענטען. אין איינעם פון די פלוגבלעטער האָט זיך אָפען גערעדט וועגען די ברוטאַלע, מעכטיגע קאָנקורענטען געגען אונזערע מיטבירגער אויפ'ן געביט פון האַנדעל, און מ'רופט אויף נישט צו קויפען ביי די יודען, ווייל, זאָגט זיך דאָרט, פרייהייט איז נישט נאָר אַ פּריוואַט־זאַך, עס איז אויך אַן'עקאָנאָמישע אַנגעלעגענהייט.

די אַנטי־יודישע בעוועגונג איז אָפּגעשטעלט געוואָרען און עס לאָזט זיך גלויבען, אַז עס וועט זיך מעהר נישט אומקעהרען. די פּראָגרעסיווע עלעמענטען פון לאַנד זענען באַלד אַרויסגעטרעטען געגען דעם און אויפגעדעקט דעם אמת'ן כאַראַקטער פון דער בעוועגונג, מען דאַרף געדענקען, אַז 65 פּראָצענט פון דער בעפעלקערונג האָט קיין בעגריף נישט וואָס אַ יוד איז, ווייל די אינדיאַנער דערקענען נישט קיין יודען, און דאָס פערמאַכען די טויערען פון מעקסיקאָ פאַר נייע איינוואַנדערער וועט זיכער מאַכען, אַז די יודען וועלען אַריינגעצויגען ווערען אין לעבען פונ'ם לאַנד.

און ווי תמיד האָט די אַנטי־יודישע בעוועגונג געהאַט די ווירקונג, וואָס זי האָט געמאַכט פון די יודען בעסערע, וואַרימערע, געטרייערע קינדער פון זייער פאָלק, און די יודישע אינסטיטוציעס, וואָס האָבען קוים געזשיפעט, האָבן איצט אָנגעפאַנגען בליהען. אָט איז, למשל, דער יודישער האַנדעלס־קאַמער, די קרעדיט־געזעלשאַפטען. די דאָזיגע צוויי קערפּערשאַפטען טוען גוטע אַרבייט, און די יודען, וואָס זענען פערטריבען געוואָרען פון מאַרק האָבן זיך פעראייניגט, זיי האָבן געגרינדעט אַ נייע געזעלשאַפט, און עס איז געגרינדעט געוואָרען אַן'אונטערשטיצונגס־געזעלשאַפט, אַ גמילות־חסד, און די בני ברית זענען ווידער געקומען צו הילף.

טעג פון תשובה

— פון —
ש. ניגער.

(סוף *).

און דער רעדאַקטאָר פון „כתובים“ פאָרמולירט צום סוף זייבע טענות אַזוי: „איך פאָדער, שרייבט ער, גרויסע ענדערונגען (תקונים) אין אונזער בעציהונג צום גלות און צו דעם אויפבוי פון אונזער ישוב אין ארץ ישראל. מיר בויען דאָ נישט קיין גייסטיגען צענטער, און נישט דעם צענטער נאָר נאָך אַ צענטער. אַ צוגאָב צו אַ סך אַנדערע צענטערען. מיר בויען איהם פאַר יענע טיילען פונ'ם יודישען פאָלק, וועלכע ווילען זיך בעזעצען אין דער דאָזיגער מדינה (אין פּאַלעסטינע). מיר טאָרען נישט לייגען קיין אויסערגעוועהנליכע האָפנונגען אויף אָט דעם נייעם ישוב. איך האָב שיער נישט געזאָגט: מיר טאָרען נישט לייגען אויף איהם קיין משיח־האָפנונגען. משיח'ישע האָפנונגען זענען אַ געפאַהר פאַר אונז. אונזער פליכט איז אומצוקעהרען צוריק צו די יודישע ישובים אין אייראָפּע און אין אַמעריקע זייער פּרעסטיזש און צו מאָנען פון זיי דעם חוב, וואָס זיי זענען שולדיג דער העבראַישער שאַפונג. אַלע אונזערע צענטערען זענען מסוגל צו בויען די יודישע גייסטיגקייט. דאָס גייסטיגע ציהט זיין חיונה פון דער סביבה, וואָס איז נאָהענט צו איהם, פון די פּאַסען לאַנד און שטיקער הימעל, וואָס זיין אויג קאָן אויפכאַפּען. נישט קיין צעשטערונג פונ'ם גלות, נאָר אַ מאַטעריעלע און אַ גייסטיגע אויפקום. העבראַישע קינדערגערטנער און שולען, ליטעראַטור, טעאַטער, פּרעסע און אַ קולטור־לעבען אין דער דיאַספּאָרע. אויך אַ יוגענטליכע חלוצים־בעוועגונג פאַר'ן גלות“...

דאָס זענען קלאָרע דבורים.

און עס מאַכט נישט אויס, וואָס עס רעדט זיך דערווייל וועגען דיזעלביגע אינהאַלטען און דיזעלביגע פאָרמען פון קולטור, וועלכע זענען ביז איצט געווען פערבונדען מיט ארץ ישראל. עס מאַכט נישט אויס, וואָס אין דעם ליגט אַ שטיקעל סתירה: מען פאָדערט נאַציאָנאַלע שאַפונג און נאַציאָנאַלע בויאונג פון אַנדערע צענטערען, אַ חוץ פּאַלעסטינע, און מען פערגעסט דערביי, אַז דאָרט, אין גלות, זענען אַנדערע תנאים, אַן אַנדער סביבה, אַנדערע „פּאַסען ערד און שטיקער הימעל“. עס שאַדט נישט, וואָס מען שטעלט זיך מיט'ן פּנים צום גלות און מען גלויבט נאָך אַלץ, אַז שטעהענדיג מיט'ן פּנים צום גלות קאָן מען בלייבען שטעהען מיט'ן רוקען צו דער לעבעדיגער קולטור און צו דער לעבעדיגער שפּראַך פון די גלות־ישובים. די דאָזיגע נישט אויסגעהאַלטענקייט איז אַ פאַר־איבערגעהענדיגע. די, וואָס קעהרען זיך מעהר נישט אָפּ פון דעם יודישען לעבען און יודישען שאַפען פון דער גאַנצער וועלט, וועלען פריהער אָדער שפּעטער, מוזען דערזעהען די מעגליכקייטען און די כוחות און די כללים פון דעם דאָזיגען יודישען לעבען און יודישען שאַפען. די, וואָס זאָגען אלף (און מעגען זיי עס זאָגען מיט דער חברה ספרדית), וועלען זיי שוין מוזען זאָגען בית (און זיי וועלען עס זאָגען, ווען עס וועט נויטיג זיין, אויף „פּראָסט יודיש“). דער עיקר איז, וואָס צווישען ציוניסטיש און העבראַיסטיש וואָרט־פיהרער האָבן זיך געפונען אַזוינע, וועלכע האָבן דעם מוט מודה צו זיין, אַז עס איז געווען אַ טעות, אַ גרויסער טעות צו טראַכטען, אַז דער מרכז רוחני איז אַלץ און אַז די, וועלכע האָבן דעם מרכז רוחני געוואָלט שאַפען זענען גאָר נישט, דער עיקר איז נישט דער אָדער יענער קאָנקרעטער געדאַנק, נאָר דער אַלגעמיינער פּראָצעס פון דענקען. דער העבראַיזם איז אַרויס פון זיין אינטעלעקטועלער פערגליווערטקייט: ער האָט ווידער אָנגעהויבען צו דענקען, ד. ה., צו האָבען ספקות... די העבראַיסטישע תורה איז נישט מעהר, הייסט עס, קיין צוגעשלאָסענע, קיין פער'חתמ'עטע. זי ליגט אָפען. עס קומען מענשען און גיבען עפּעס צו, ענדערען אַן'אות, ענדערען אַ גאַנצע פּרשה... דאָס איז אַ גוטער סימן. דאָס איז אַ סימן פון לעבען פון גייסטיגען וואָך זיין...

און נאָר אָט דאָס אויפוואַכען פונ'ם געדאַנק אינטערעסירט מיך אין דעם מאָמענט.

נישט כדי צו פּאָלעמיזירען מיט די העבראַיסטען און נישט כדי אויסצובעריהמען זיך: „אַהאַ! מיר האָבן אייך געזאָגט, מיר האָבן שוין לאַנג געטענה'ט, אַז אויף ארץ ישראל אַליין קאָן מען זיך נישט פערלאָזען“ — נישט צוליב דעם האָב איך געבראַכט די אַלע ציטאַטען. דאָס איז אַן'ענין, וואָס מען דאַרף וועגען איהם רעדען גאָר בעזונדער און אַ סך אויספיהרליכער. דאָ האָב איך געוואָלט נאָר פערצייכענען דעם פאַקט, אַז מעז יצא מתוק, אַז דער קריזיס האָט אין דעם העבראַיסטישען לאַגער אויפגערודערט די מוחות און געצוואונגען זיי אַ טראַכט צו טון, צי דאַרף מען נישט רעווידירען געוויסע פּונקטען אין דער פּראָגראַם...

אָט די אויפרודערונג, אָט די שטרעבונג צו אַ רעוויזיע, אָט דאָס תשובה טון פון איין פליגעל אין אונזער געזעלשאַפטליכקייט דאַרף און מוז און וועט, האָף איך, ווירקען אויך אויף אַנדערע מחנות אונזערע... געהט דען דאָרט אַלץ כשורה? ניין, אויך אַנדערע ריכטונגען האָבן זיך נישט וואָס איבערצונעמען אַזוי שטאַרק מיט זייערע אויפטואונגען און דערגרייכונגען אין די לעצטע יאָהרען. אויך זיי זענען געקומען צו אַ גרעניץ, צו אַ פּונקט, וועלכער לאָזט זיי נישט געהען ווייטער. אויך זיי רוקען זיך, צעטומעלטע און דערשראָקענע, צוריק. דאַרפען זיי אויך עפענען די אויגען און אַ קוק טון, און אַ זוך טאָן, צי זענען נישטאָ קיין „חטאים אין שטעטעל“, צי זענען נישט געמאַכט געוואָרען אַזעלכע פעהלערען, וועלכע מוזען פעריכט ווערען, צי איז מען נישט פערבלאָנדזשעט געוואָרען אויף אַזוינע וועגען, וועלכע זענען קיין וועגען נישט...

עס איז אַ שלעכטע צייט און טאַקע דערפאַר מוז עס זיין אַ צייט פון תשובה.

*) אָנהויב אַרטיקעל זעה פרייטאָג 4. דעצעמבער.

לכבוד חנוכה
איז די שענסטע מתנה
נור אַ שעהנע פּערפום־באָנבאָניערקע
געקויפט אין דער איבעראַל רענאָמירטער
פּערפּומעריע פון
J. DRUKIER
5 ZAWADZKA 5, tel. 175-92.
קאָסמעטיק
וואו עס געפינט זיך שטענדיג אויף לאַגער אַ רייכער אויסוואַהל פון אַלערליי פון אינ־ און אויסלאַנד.
קאָנקורענץ־פּרייזען! קאָנקורענץ־פּרייזען!
בעמערקונג: פאַר ענגראָסיסטען — בעדייטענדע ראַבאַטען.

געוו. אַסיסטענט פון די קליניקען פון אוניווערזיטעט אין בערלין
DR. MED. STARKER
ווענערישע, הויט, האָר און בלאָז־קראַנקהייטען
12 שרודמיעסקאַ 12
טעל. 126-87
נעהמט אָן פון 9–11 און פון 4–8 אָווענד.
זונטאָג און יום־טוב פון 9 ביז 1 מיטאָג.
פאַר אונבעמיטעלטע לעטשניצע־פּרייזען

לאדז
6 דעצעמבער 1931

„נייער פאלקסבלאט“

לאדז.
6 דעצעמבער 1931

דער קאמף
געגען ראַסיסטען אין דייטשלאַנד

די פּאַסיווע האַלטונג פון דער דייטשער רייכס-רעגירונג אין מאָמענט, ווען די היטלעראָווצעס זענען געכאַפּט געוואָרען ביי דער האַנד דורכ׳ן ענטדעקען זייער פערשווערונג אין העסען, בעווייזט נאָכאַמאָל וואָסער אונרוהיגע שטימונג עס הערשט אין דייטשלאַנד.

תיכף ווי עס זענען פערעפענטליכט געוואָרען די סקאַנדאַלעזע רעוועלאַציעס איז דער הויפּט-פּראָקוראָר ווערנער אַרויסגעטראָטען אין דער פּרעסע מיט אַן ערקלערונג, אין וועלכער ער האָט אויסגעדריקט די מיינונג, אַז די פערהאַלטענע דאָקומענטען זענען געפעלשט. די ערקלערונג פון ווערנער׳ן איז באַלד אָבער אָפּגעלייקענט געוואָרען דורך די ראַסיסטען גופא. אָבער ווען עס וואָלט אַפילו געווען ווי דער פּראָקוראָר האָט געמיינט, האָט ער דאָך נישט געקענט בעהויפּטען אַזעלכע זאַכען, איידער דער ענין איז גענוי אויסגעפאָרשט געוואָרען.

דער אַרויסטריט פון ווערנער׳ן זיין שטרעבונג ריינצוואַשען די היטלעראָווצעס און זייער פיהרער לאָזט דענקען, אַז אַפילו אַזאַ אינסטאַנץ ווי עס איז דאָס העכסטע דייטשע געריכט (דאָס געריכט געפינט זיך אין לייפּציג) איז נישט ריין פון ראַסיסטישע השפּעות, אַז דאָס געריכט וואָס איז בערופען צו משפּטען די וויכטיגסטע מלוכה-פערברעכער, שטעהט נישט אויף דער געהעריגער הויך: די אַנשטעקענדע ווירקונג פון היטלעריזם איז טיף אַריינגעדרונגען אויך אין אַפּאַראַט פון דער יוסטיץ. ס׳איז גענוג אָנצוּווייזען, אַז דער מחבר פון די דאָקומענטען, וואָס האָבען אָנגעמאַכט אַזאַ רושם, איז דער ריכטער בעסט.

אויב די העכערע געריכטס-מאַכט האָט כמעט ווי געשיצט היטלער׳ן, האָט די צענטראַלע רעגירונג מאַכט אַרויסגעוויזען פולע אַפּאַטיע, שוואַכקייט און אומענטשלאָסענקייט, דער גאַנג פון די געשעהענישען בעווייזט, אַז מען וואָלט דעם ענין גערן איינגאַנצען פערדריבען, ווען נישט די ענערגישע האַנדלונג פון דער העסענער רעגירונג (די לעצטע וואַהלען אין העסען האָבען געגעבען די היטלעראָווצעס אַ מעהרהייט, אָבער דערווייל שטעהט נאָך ביי דער מאַכט די אַלטע רעגירונג), און די אַריינמישונג פון דער פּרייסישער מאַכט.

ס׳איז שווער חושד צו זיין ברינינגען אַז ער האָט מיטגעהאָלפען די היטלעראָווצעס, אָבער דאָך איז אַ פאַקט, אַז ער האָט נישט אַרויסגעוויזען קיין גענוגענדע ענטשלאָסענקייט אין קאַמף געגען דער שוואַרצער געפאַהר, ווען די דייטשע רעגירונג וואָלט ערנסט געדענקט צו קעמפען געגען אָט דער מחנה, וואָס פערסמט די אַטמאָספערע נישט בלויז אין דייטשלאַנד, נאָר אין אַלע לענדער, דאַן וואָלטען די לעצטע רעוועלאַציעס געגעבען דערצו דעם פּאַסיגסטען מאָטיוו, דאָס פּראָגראַם פון די היטלעראָווצעס, זייער „ווילדער באָלשעוויזם“ האָט זיכער פון זיי אָפּגעשטויסען פון פיל פריהערדיגע סימפּאַטיקער און מיטגעהער. און אָט דעם פּאַסיגען פּסיכאָלאָגישען מאָמענט האָט מען געדאַרפט אויסנוצען, כדי אונטערצונעהמען די ענערגישסטע שריט געגען די נאַציאָנאַל-סאָציאַליסטען. אָבער ביי ברינינגס קאַבינעט איז דערוווילען ווי פּאַראַליזירט און ער האָט אין דעם ענין אָנגענומען אַ גאַנץ פּאַסיווע פּאָזיציע.

די סאָציאַליסטען זענען איצט געבליבען אין דייטשלאַנד די איינציגע פּאַרטיי, וואָס פערשטעהט די גרויסע נויטווענדיגקייט צו פיהרען אַ פערביטערטען קאַמף געגען די ראַסיסטען, דער גרעסטער טייל פון די מעסיגע פּאַרטייען האַלטען שוין פון לאַנג, אַז מיט די היטלעראָווצעס דאַרף מען צוזאַמענאַרבייטען, ביז נישט לאַנג האָט דער צענטער פערנומען אַ שאַרפע פּאָזיציע געגען די היטלעראָווצעס, אָבער איצט האָט זיך זייער שטעלונג אויך געענדערט, אין העסען איז אָפען געשטעלט געוואָרען די פראַגע וועגען אַ קאָאַליציע צווישען די ראַסיסטען און צענטער. די צביעות׳דיגע ערקלערונגען פון היטלער׳ן וועגען דער לעגאַלקייט פון זיין קאַמף האָבען איינגעשלעפערט פיל פאַרשטעהער פון דער געזעלשאַפטליכער מיינונג. דער קאַנצלער גופא האָט אַפילו געהאָפט, אַז עס איז מעגליך אַ צוזאַמענאַרבייט מיט די האַקענקרייצלער, אויב די איצטיגע ענטדעקונגען וועלען נישט עפענען דעם קאַנצלער די אויגען אויף דער געפאַהר און אויף דער נויטווענדיגקייט אונטערצונעמען אַן אומבּרחמנות׳דיגען קאַמף געגען דער שוואַרצער מאה, דאַן וועט פערשווינדען די האָפנונג, אַז דער איצטיגער רעגירונג וועט געלינגען גובר צו זיין דעם שווערען קריזיס, וועלכען דאָס לאַנד לעבט איבער, און דער פערלוסט פון דער דאָזיגען האָפנונג איז פערבונדען מיט זעהר ערנסטע קאָמפּליקאַציעס סיי אויפ׳ן געביט פון דער אינערליכער, סיי אין דער אויסערליכער פּאָליטיק פון דייטשלאַנד.

פ. ב.

—=:0:=—

ארעסטירט אין דייטשלאנד
אַגעלד-פעלשער פון ארץ-ישראל

בערלין. (יט״א) אין מיינץ איז אַרעסטירט געוואָרען אַ פערדעכטיגער מחדאנער מיט׳ן נאָמען סיאַם. דער אַרעסטירטער האָט אין פערשידענע שטעט אין דייטשלאַנד בעשטעלט קלישעס פון טיילען פון ארץ-ישראל-באַנקנאָטען.

אין מיינץ האָט דער געלד-פעלשער די קלישעס צונויפגעשטעלט און בעשטעלט אין אַ דרוקעריי 30.000 עקזעמפּלאַרען כּל מרשם צוליב רעקלאַמע-צוועקען. ארום דער גאַנצער פעלשונגס-אַפּאַראַט ווערט געפיהרט אַן אויספאָרשונג.

געוועלבער אין מאסקווע
וואָס עס דערצעהלט דער קאָרעספּאָנדענט פון „בערלינער טאַגעבלאַט“

דער מיטאַרבייטער פון „בערלינער טאַגעבלאַט“ גינטער שטיין, וועלכער האָט געמאַכט אַ רייזע איבער רוסלאַנד פּרובט געבען אַן אָביעקטיווען בעריכט פון דעם, וואָס ער האָט מיט זיינע אייגענע אויגען געזעהען אין דער הויפּטשטאָט פון די סאָוויעטען אין מאָסקווע.

די גאַסען פון מאָסקווע — שרייבט דער דייטשער שריפטשטעלער — זענען שטענדיג איבערפילט מיט מענשען. די סיבה דערפון איז נישט בלויז דאָס, וואָס מאָסקווע האָט היינט צוויי מאָל אַזאַ גרויסע בעפעלקערונג, ווי פאַר דער מלחמה, נאָר די נייע איינטיילונג פון דער אַרבייט. אַלע פאַבריקען אַ ביטען פולע 24 שעה אין דעם מעת לעת. יעדע 8 שעה פערלאָזט איין שיכט אַרבייטער און בעאַמטע די פאַבריקען און אויף זייער אָרט קומען אַנדערע אַרבייטער און בעאַמטע. אַזוי אַרום איז פערווישט געוואָרען די גרענעץ צווישען טאָג און נאַכט. די בעוועגונג איז ביינאַכט כמעט גאָר נישט קלענער, ווי ביי טאָג.

נישט בלויז די גאַסען, נאָר אויך די קראָמען זענען שטענדיג איבערפילט מיט מענשען. ווען מען זאָגט דאָס וואָרט „געוועלב“, מוז מען באַלד בעמערקען, אַז נישט אַלע געוועלבער, וועלכע טראָגען דעם זעלבען נאָמען, האָבען אין רוסלאַנד אַן איינהייטליכען כאַראַקטער. עס זענען דאָרט היינט דאָ דריי ערליי געוועלבער, דער אונטערשיד פון איינעם צום צווייטען בעשטעהט אַזוי גוט אין די פּרייזען ווי אויך אין דער קאַטעגאָריע מענשען וועלכע האָבען דאָס רעכט דאָרט אַריינצוקומען אַלס קונים.

צו דער ערשטער קאַטעגאָריע געהערען די קראָמען, וועלכע זענען קאָאָפּעראַטיווע, וואו עס זענען פערשריבען די אַרבייטער און בעאַמטע, וואָס האָבען דאָס רעכט דאָרט צו קויפען. אין די דאָזיגע געוועלבער בעקומט מען אַלע סחורות פון ערשטע געברויך, ד. ה. נישט בלויז שפּייז-מיטלען נאָר אויך הלבשה און אַלע אַנדערע זאַכען, וואָס זענען נויטיג פאַר דער הויז-ווירטשאַפט. די פּרייזען אין די דאָזיגע געשעפטען זענען פערהעלטנישמעסיג זעהר ביליג.

אָט ווי עס זעהען דאָרט אויס די פּרייזען פון אַ טייל אַרטיקלען: אַ קילאָ קאָרנברויט — 7 אַ האַלבע קאָפּיקע, אַ קילאָ ווייצען-ברויט — 15 קאָפּיקעס, אַ קילאָ פלייש — 1 רובעל, 10 אייער — 95 קאָפּ., אַ ליטער מילך — 30 קאָפּ., אַ קילאָ פּוטער — 4 רובל, אַ קילאָ צוקער — 58 קאָפּיקעס, אַ קילאָ טיי — 10 רובל, אַ פּאָר שטיוועל — 23 רובל, אַ פּאָר פרויען-שיך — 11 רובל, אַ פּאָר זאָקען — 70 קאָפּיקעס א.א.וו. דער צוואַנגס-קורס פון׳ם סאָוויעטישען בעטרעפט אַ האַלבען דאָלאַר. (אַ קאָפּיקע איז אַן ערך 4 גראָשען).

דער דורכשניטליכער אַרבייטער בעקומט אַ פּענסיע פון 80 רובל אַ חודש, נאָר העכסט-קוואַליפיצירטע בעקומען העכערע פּענסיעס ביז צו 300 רובל אַ חודש. עס פערשטעהט זיך אַליין, אַז ביי דעם גרויסען דירות מאַנגעל און דער טייערקייט פון די וואוינונגען וואָלט אַן אַרבייטער נישט געווען אומשטאַנד אויסצוהאַלטען אַ פאַמיליע. דאָס איינציגע גליק איז, וואָס די פרויען אַרבייטען אויך אין די פאַבריקען און זיי פערדינען בעזונדער. די קינדער בעקומען אין דער שול זעהר גוט צו עסען. פאַר קליינע קינדער צאָהלט מען 4.50 רובל אַ חודש און פאַר עלטערע קינדער 6 רובל.

צו דער צווייטער קאַטעגאָריע געוועלבער געהערען די אַזוי גערופענע „פרייע געוועלבער“. אין די דאָזיגע געשעפטען קויפען די אַלע, וועלכע האָבען פרייע פּראָפעסיעס, ד. ה. די, וועלכע זע נען נישט קיין בעאַמטע אָדער אַרבייטען נישט אין פאַבריקען אָדער מלוכה׳שע געשעפטען. דאָ זענען שוין די פּרייזען גאַנץ אַנדערע.

אָט ווי עס זעהען אויס די פּרייזען אין די „פרייע געוועלבער“. אַ קילאָ פלייש קאָסט דאָ זעקס רובל, אַ קילאָ פּוטער — 18 רובל, אַ קילאָ צוקער — 2,50 רובל, אַ ליטער מילך — 2 רובל, אַ פּאָר שיך — 64 רובל א. א. וו.

צו דער דריטער קאַטעגאָריע געהערען די „וואַליוטע-געשעפטען“. דאָס זענען אַזעלכע געשעפטען, וועלכע פערקויפען סחורה בלויז פאַר אויסלענדישער וואַלוטע. נישט בלויז אויסלענדער מוזען קויפען אין אַזעלכע געוועלבער, נאָר אויך רוסישע בירגער, וועלכע בעקומען געלד פון זייערע אויסלענדישע קרובים. אויף דעם אופן ווערען זיי געצוואונגען אָפּצוגעבען די סאָוויעטען דאָס גאַנצע אויסלענדישע געלד, וואָס געפינט זיך אין זייערע הענד.

ג. שטיין גיט איבער די ווערטער פון אַן אויסלענדער, אַן אָביעקטיווען בעאָבאַכטער, וועלכער וואוינט שוין לאַנג אין רוסלאַנד: אין רוסלאַנד זענען איצט נישטאָ קיין מענשען, וואָס זאָלען ליידען הונגער.

אנאלפאבעטיזם ביי יודען אין פוילען
צו דער פארשטעהענדיגער פאלקס-צעהלונג

וואַרשאַ, (י.ט.א) די פראַגע פון אָנגעבען יודיש אין דער רובריק פון דער „מוטער-שפּראַך“ ביי דער פאַרשטעהענדער פאָלקסצעהלונג אין פוילען האָט נישט נאָר אַ גרויסע נאַציאָנאַלע בעדייטונג, נאָר שפּילט אויך אַ גרויסע ראָל ביים פעסטשטעלען די צאָהל אַנאַלפאַבעטען.

לויט דער פאָרמולירונג פון פראַגע-בויגען בשעת דער פאָלקסצעהלונג ווערט אַלס אַנאַלפאַבעט בעצייכנט אַ פּערזאָן, אַנהויבענדיג פון 10 יאָהר, וועלכע קען נישט לייענען אָדער שרייבען אין וועלכער עס איז שפּראַך. בשעת דער פאָלקסצעהלונג אין יאָהר 1921 האָט דער פּראָצענט-זאַץ פון אַנאַלפאַבעטען לגבי דער איבריגער בעפעלקערונג בעטראָפען:

אין גאַנץ פוילען 32.8 פּראָצענט. ביי רוימיש-קאַטוילישע 24.3 פּראָצ., ביי גריכיש קאַטוילישע — 48.8 פּראָצ. ביי פּראַוואָסלאַווע 72,0 פּראָצ ביי עוואַנגעלישע 12,5 פּראָצ. ביי יודען 28,3 פּראָצ.

פון די דאָזיגע ציפערן איז צו זעהן, אַז איבער 3/4 פון דער גאַנצער יודישער בעפעלקערונג אין פוילען זענען געווען אַנאַלפאַבעטען. אַמוועניגסטען אַנאַלפאַבעטען פערמאָגט די דייטשע בעפעלקערונג פון פוילען, וואָס בעטרעפט ווייניגער ווי אַן אַכטעל לגבי דער גאַנצער דייטשער בעפעלקערונג אין פוילען. אַ גרויסער אַנאַלפאַבעטיזם פערמאָגט די פּראַוואָסלאַווע בעפעלקערונג, וואָס בעטרעפט בערך 3/4 פון דער גאַנצער פּראַוואָסלאַוונער בעפעלקערונג אין פוילען.

די דערמאָנטע דאַטען וועגען דער צאָהל אַנאַלפאַבעטען ביי דער יודישער בעפעלקערונג פאָדערן אַ בעשטימטען נאָכדענקען און פערטראַכטען. אַזאַ בעדייטענדער פּראָצענט פון אַנאַלפאַבעטען יודען איז געוויס אַ רעזולטאַט פון אַ גרויס מיספערשטענדניש. אין דער ערשטער ריי בערוהט די דאָזיגע מיספערשטענדניש אויף דעם, וואָס די בעפעלקערונג לעגט נישט קיין געהעריגע אַכט אויף דער גרויסער בעדייטונג פון קענען די מוטער-שפּראַך — יודיש.

זעהר אָפט ווערט געמיינט, אַז אַלס אַנאַלפאַבעטען ווערען בעטראַכט אויך די יעניגע, וועלכע קענען נישט לייענען אָדער שרייבען אין דער פוילישער שפּראַך. צוליב דעם טאַ״ע איז די צאָהל יודען אַנאַלפאַבעטען דערגאַנגען צו אַזאַ הויכע צאָהל. ביי יודען איז די צאָהל קינדער עלטער פון 10 יאָהר, וועלכע בעזוכען אַ „שוה“, פערהעלטניס-מעסיג גרעסער ווי ביי נישט-יודען און דערפון דאַרף שוין די צאָהל אַנאַלפאַבעטען ביי דער יודישער יוגענד זיין אַ פיל קלענערע שוין אָנגעהערט ביי די עלטערע גרופּען, וואָס ביי יודען איז דאָס קענען לייענען און שרייבען מעהר פערשפּרייט ווי ביי נישט-יודען. אויב ביי דער פאָלקסצעהלונג אין יאָהר 1921 איז טראָץ דעם די צאָהל אַנאַלפאַבעטען ביי יודען דאָך געווען אַזאַ בעדייטענדע, איז עס, וואַהרשיינליך, אַ רעזולטאַט פון דעם, וואָס מען האָט געמיינט, אַז עס האַנדעלט זיך וועגען קענען לייענען און שרייבען פויליש.

איצט דאַרף די מיספערשטענדניש אויפגעקלערט ווערען. די אַלע, וועלכע קענען לייענען און שרייבען אַפילו נאָר אין דער יודישער שפּראַך, איז עס שוין גענוג צו בעצייכענען, אַז זיי זענען נישט קיין אַנאַלפאַבעטען.

דאָס אויספילען די רובריק פון יודיש אַלס מוטער-שפּראַך וועט דעריבער אין דער קאָנסעקווענץ ריכטיג פעסטשטעלען די צאָהל אַנאַלפאַבעטען ביי יודען. די אויבענדערמאָנטע דאַטען בעווייזען די וויכטיגקייט פון דער רובריק מוטער-שפּראַך און אויף די טעותים, וואָס קענען אַרויסקומען פון נישט אָנגעבען די ריכטיגע ידיעות וועגען קענען לייענען און שרייבען אין זיין מוטער-שפּראַך.

—=:)(:=—

ווייטערע רעזולטאַטען פון דער פאָלקסציילונג אין ארץ-ישראל
אין ארץ-ישראל זענען פערהאַן מעהר מענער ווי פרויען

ירושלים, (י.ט.א.) לויט די ביז-איצט פערעפענטליכטע רעזולטאַטען פון דער פאָלקסצעהלונג צעהלט די א״י-בעפעלקערונג 526.078 מאַנסבילען און 509.067 פרויען. אין גאַנצען איז צו פיל אייראָפּעאישע לענדער זענען אַלזאָ אין ארץ ישראל פערהאַן מעהר מאַנסבילען ווי פרויען. אויף 100 מאַנסבילען פאַלען אויס אין א״י 96.7 פרויען.

די צאָהל-פערהעלטניס צווישען מאַנסבילען און פרויען איז פערשידען אין די בעזונדערע דיסטריקטען. אויף 100 מאַנסבילען פאַלען אויף אין דרום-דיסטריקט 93.7 פרויען, אין ירושלים׳ער דיסטריקט — 99,1 פרויען, אין ירושלים׳ער דיסטריקט — 99.1 פרויען און אין צפון-דיסטריקט 98 פרויען, די צאָהלען נעמען אויך אַרום די בעדואינישע וואַנדער-שבטים.

Dr. med. **REICHER**

פּאָלודניאָווא 28, טעל. 20193

ספּעציאַל-אַרצט פאַר מענער-שוואַכע-בעהאַנדלונג

נאָכמיטאָג פון 8—11 פריה און פון 5—8 אָווענד,
זונטאָג און יום-טובים פון 9—1 בייטאָג

דראַטלאָזער טעלעפאָן

דער גאָניאַלער ערפינדער מאַרקאָני מאַכט די ערשטע פּרובען מיט׳ן דראַטלאָזען טעלעפאָן.

נייער פאלקסבלאט

דאס לאדזער רעבעז

נייער פאלקסבלאט

זונטאג 6 כו כסלו תרצ"ב

דעצעמבער

זון-אויפגאנג 7.27
זון-אונטערגאנג 3.25

טאג=נאטיצן

איז דער ריכטיגער צייט

היינט, זונטאָג, קומט פאָר אין לאָדז די פייערליכע ערעפנונג פון דער עקספּאָזיציע, פון די יוד. קאָאָפּעראַטיווע געזעלשאַפטן אין לאָדזשער וואָיעוואודזטווע. די עקספּאָזיציע ווערט געעפענט דורכ'ן פערבאַנד פון די יוד. קאָאָפּעראַטיווע געזעלשאַפטן אין פּוילען.

אײנגאַנצן מיט אַ פּאָר צענדליג יאָהר צוריק, זוי די קאָאָפּ. אידעע ספּעציעל ביי יודען האָט אויסגעזעהען ווי אַ חלום און שוין היינט איז די יוד. קאָאָפּעראַטיווע בעוועגונג אין פּוילען אויסגעוואַקסען צו אַ ווירדיגען פאַקטאָר, צו אַ שטאַרקן כּוח אין יוד. פאָלק. די קאָאָפּעראַטיווע בעוועגונג ציילט שוין היינט עטליכע הונדערט טויזענד מיטגלידער. די אידעע פון קאָאָפּעראַציע צייכענט זיך אויס דערמיט, וואָס זי נעמט אַרונטער אונטער איהר פאָן אַלע יודען אָהן אונטערשיד פון קלאַס, ריכטונג אדער געזעלשאַפטליכע שטעלונג. דער דאָזיגער כּוח ליגט אין די צילען און אויפגאַבען פון דער קאָאָפּעראַציע — פערשטאַרקען און געזונד מאַכען די ווירטשאַפטליך עקאָנאָמישע פּאָזיציעס פון דער יוד. בעפעלקערונג. איצט אין אַ צייט ווען די נויט פון דער יוד. בעפעלקערונג האָט דערגרייכט איהר העכסטע שטופע, אין אַ צייט ווען טעגליך גייען אונטער גאַנצע צווייגען פון יוד. פּרנסות, זענען די קאָאָפּ. אינסטיטוציעס דער איינציגסטער אַנשפּאַר-מיטעל זיך צו קענען וועהרען געגען די אַלע גזירות, וואָס דערגרייכען איין ציל צו פערגרעסערען די אָרמקייט פון פּרנסה-לאָזע יודען און דער פערבאַנד פון די יוד. קאָאָפּעראַטיווע געזעלשאַפטען אין פּוילען איז דער בעטאָן-פונדאַמענט וואָס האַלט צוזאַמען דעם קאָאָפּעראַטיווען בוי אין פּוילען, און זאָרגט פאַר דער אָרדנונג און גלאַנץ פון דער בעוועגונג. און ווען דער פערבאַנד וועלענדיג שטאַרקער און בעסער זאָרגען פאַר די קאָאָפּעראַטיווען ספּעציעל אין אזא שווערע צייט, צפּעט זיין עקספּאָזיציע אין לאָדז. די עקספּאָזיציע וואָס וועט בעדינען די לאָדזער און פון דער גאַנצער לאָדזער וואָיעוואודזטווע קאָאָפּעראַטיווע אינסטיטוציעס — איז דער ריכטיגסטער וועג — און וויכטיגער פאַר אַלץ אין דער ריכטיגער צייט.

היינט ווען די יוד. קאָאָפּעראַטיווע בענק לעבען איבער אַ שווערע צייט, וועט די עקספּאָזיציע מוזען מיט דער גאַנצער פעראַנטוואָרטליכקייט זאָרגען פאַר דער גאַנצקייט פון די איהר אָנגעהעריגע קאָאָפּעראַטיווען. די עקספּאָזיציע וועט זיך מוזען פערנעמען מיט אויסווירקען אין די מלוכה'שע באַנק-אינסטיטוציעס קרעדיט פאַר אונזערע קאָאָפּעראַטיווען. דער צושטאַנד, אַז די מלוכה זאָל געבירען די יוד. קאָאָפּעראַטיווען מוז אויפהערען און אַ שטאַרקע אַרבייט פון דער עקספּאָזיציע וועט צו דער נעגאַציע אַ סוף מאַכען. אויף דער ערעפנונג פון דער עקספּאָזיציע וועלען זיין אָנוועזענד פאָרשטעהער פון פערשידענע געזעלשאַפטליכע אינסטיטוציעס זיי מוזען דערהערען די שטים פון דער צייט, און עס דאַרף דורך זיי מיטגעהאָלפען ווערען צו פערשטאַרקען די קאָאָפּעראַטיווע אַ דעצ צווישען די ברייטע יוד. פאָלקס מאַסען אין פּוילען די הילף פון די קאָאָפּעראַטיווען איז פאַר אַלע יודען, און אַלע יודען אונאָפּהענגיג פון זייער שטאַנד מוזען זיין מיטגלידער אין קאָאָפּעראַטיוו.

נאָך דער פייערליכער ערעפנונג וועט פאָרקומען אַ צוזאַמענפאָהר פון פאָרשטעהער פון אַלע יודישע קאָאָפּעראַטיווען אין לאָדזער וואָיעוואודזטווע, דער דאָזיגער צוזאַמענפאָהר וואָס וועט זיך געוויס בעשעפטיגען מיט אַלע קאָאָפּעראַטיווע פּראָבלעמען פון דער איצטיגער צייט, וועט אויך מוזען זיך ערנסט פערנעמען מיט פערברייטערען די נעץ פון אונזערע קאָאָפּעראַטיווען, מיט שאַפען נייע קאָאָפּעראַטיווע צווייגען, נישט בלויז ווי ביז איצט וואָס די הויפּט-אַרבייט איז געווען קרעדיט-קאָאָפּעראַציע, — ס'מוזען געשאַפען ווערן רויה שטאָף, הענדווערקער און אַרבייטס-קאָאָפּעראַטיווען, אַזעלכע אינסטרוקציעס מוז דער צוזאַמענפאָהר געבען דער עקספּאָזיציע אויסצופיהרען, ווען די אַלע פּראָבלעמען וועלען מיט פעראַנטוואָרטליכקייט בעטראַכט ווערען, וועט די אַרבייט פון זונטאָג'דיגען קאָאָפּעראַטיווען סאָג אין לאָדז זיין ערפאָלגרייך, — וועט דער עקספּערימענט זיין אַ לעבעדיגער וויכטיגער פאַקטאָר אין דער עקזיסטענץ פון אונזערע קאָאָפּעראַטיווען אין לאָדזער וואָיעוואודזטווע און אויך פאַר גאַנץ פּוילען.

די פיהרער פון דער יוד. קאָאָפּעראַטיווער בעוועגונג אין פּוילען ווינשען מיר דערפאָלג אין פיהרען זייער אַרבייט אויפ'ן ריכטיגען וועג, און מיר דריקען זיי אויס אונזער פערשטענדניש און צוטרוי פאַר'ן דערפילען זייערע אויפגאַבען אין דער ריכטיגער צייט.

פ. גאלדקראנץ.

זייט גרייט צו דער פאלקסציילונג, וועלכע הויבט זיך אן דעם ניינטעז דעצעמבער

גרייט אן אייערע דאקומענטען און די דאקומענטען פון די פערזאנען, וואס וואוינען צוזאמען מיט אייך אין דער דירה

די קאמיסארן פון דער ציילונג אריינקומענדיג אין א וואוינונג מוזען זיך באלד לעגיטימירען

געדענקט: אויף דער פראגע וועגען אייער מוטער-שפראך, ענטפערט איהר: יודיש

שוין אין עטליכע טעג אַרום, דהיינו, מיטוואָך דעם 9-טען דעצעמבער אַכט אַ זייגער אין דער פריה הויבט זיך אָן איבער גאַנץ פּוילען די אַלגעמיינע פאָלקס-ציילונג. דאָס וועט זיין זעהר אַ וויכטיגע ציילונג און וועט דאַרפען געבען אַ בילד פון קולטורעלען, געזעלשאַפטליכען, סאָציאַלען, ווירטשאַפטליכען מצב אין לאַנד, אויפ'ן סמך פון די ציפערען, וועלכע עס וועט אַרויסווייזען די פאָלקסציילונג, וועט אין משך פון יאָהרען געפיהרט ווערען די קולטורעלע, ווירטשאַפטליכע און נאַציאָנאַלע פּאָליטיק פון דער רעגירונג.

די פאָלקסציילונג איז אַ פליכט פון יעדען בירגער, פאַר יעדען איז גאַראַנטירט די געהיימניש פון די ידיעות וועלכע ער וועט געבען, די ידיעות טאָרען נישט אויפ'ן סמך פון געזעץ אויסגענוצט ווערען פאַר קיין שום אַנדערע צוועקען אַ חוץ פאַר וויסענשאַפטליך-סטאַטיסטישע. אָבער די ידיעות מוזען זיין אמת'ע און גענויע.

דערפאַר מוז יעדער איינער בעצייטענס צוגרייטען די געהעריגע דאָקומענטען, ווי מעטריקעס, פּעסער, אַקטען אאַ"וו, כדי דער קאָמיסאַר, וועלכער וועט קומען אויפנעהמען די ידיעות, זאָל האָבען די אַרבייט פערלייכטערט.

די קאָמיסאַרען וועלכע וועלען קומען צו יעדען אין וואוינונג אין די טעג פון דער פאָלקסציילונג (די ציילונג וועט דויערען דריי טאָג) מוזען זיך באַלד ביים אַריינקומען לעגיטימירען.

געדענקט זשע, גרייט זיך צו צו דער פאָלקסציילונג, מאַכט די געהעריגע הכנות, אַז די קאָמיסאַרען זאָלען האָבען וואו צו שרייבען און אויף וואָס צו שרייבען און זאָלען נישט דאַרפען פערלירען קיין איבריגע צייט.

און דאָס געדענקט, אַז אויב איהר ווילט פיגורירען אין דער רשימה פון דער בעפעלקערונג אַלס יוד, דאַרפט איהר אָנגעבען יודיש אַלס אייער מוטער-שפראַך, אַזוי וועט איהר ענטפערען אויפ'ן פּונקט 11 פון די פראַגע-בויגענס: אויף דער פראַגע וועגען „יענזיק אָיטשיסטי" וועט איהר ענטפערען „יענזיק זשידאָווסקי".

ווידער א סכסוך אין דער „ווידזעווער מאנופאקטור"

(2) כידוע איז דאָנערשטאָג, דעם 26 פ.ח. אויסגעבראָכען אַ שטרייק אין אַ וועבעריי-אָפּטיילונג פון דער „ווידזעווער מאַנופאַקטור" וואו עס האָבען גע־אַרבייט עטליכע הונדערט פערזאָן.

די קלאָסען-פעראייניגען האָבען דאַן אינטערוועניגט אין דער שטרייק איז נאָך עטליכע שעה איבערגעריסען געוואָרען.

מען האָט דאַן צונויפגערופען אַ קאָנפערענץ אין אַרבייטס-אינספּעקטאָראַט אויף וועלכער די פאַראייניגטע-פאָרשטעהער האָבען דערקלערט, אַז דאָס הע־כערען פון בעדינען פאַר אַן אַרבייטער פון 12 אויף 14 וואַרשטאַטען, וועט קודם כל ברענגען צו אַ ווייטערדיגע רעדוקציע פון די אַרבייטער און הויך מזה וועט עס בעלעסטיגען די אַרבייטער איבער דער נאָרמע.

דער פאָרשטעהער פון דער „ווידזעווער מאַנופאַקטור" האָט פערזיכערט, אַז אין פאַל פון פערגרעסערען די צאָהל בעדינטע וואַרשטאַטען דורך איין אַרבייטער, וועט די פירמע אַנגאַזשירען פערציג נייע אַרבייטער. ביים בעדינען אָבער די איצטיגע צאָהל, וועט קיין איין נייער אַרבייטער נישט צוגענומען ווערען.

אין זייער ענטפער האָבען די אַרבייטער געפאָדערט אַנצונעהמען נאָך וועבער, אָבער מיט'ן תנאי נישט צו פערגרעסערן די צאָהל בעדינטע וואַרשטאַטען פאַר איין אַרבייטער.

מחמת אַזאַ שטעלונג איז צו קיין הסכם נישט געקומען, און די פירמע האָט אויפ'ן אָרט פון די שטרייקענדע געגומען עטליכע צעהנדליג אידער אַרבייטער, בעשעפטיגענדיג זיי אויף 14 שטוהל, אָבער אויך די דאָזיגע אַרבייטער האָבען נעכטען פערשטרייקט, דערקלערענדיג דער פאַבריקס-אַדמיניסטראַציע, אַז זיי קאָנען מסכים זיין צו אַרבייטען אָבער אויסשליסליך אויף 12 שטוהל, ווי עס איז געווען פריהער.

די פאַבריק-פערוואַלטונג האָט דאַן אָפּגעזאָגט אַלע ניי-אָנגענומענע אַרבייטער, דערקלערענדיג אַז אויב זיי וועלען איינגעהן אַרבייטען אויף 14 שטוהל וועט זי צונעהמען נאָך עטליכע צעהנדליג אַרבייטער.

מחמת דעם אָבער, וואָס די אַרבייטער טרעטען נישט אָפּ פון זייער שטאַנדפּונקט איז די אָפּטיילונג פון דער וועבעריי געשלאָסען געוואָרען און די פעראיינס-פערוואַלטונג האָט זיך געווענדעט צום אַרבייטס-אינספּעקטאָר וועגען צונויפרופען אַ קאָנפערענץ.

פון האנדעלס-געריכט

פערעפענטליכט אנ'אופאדלאשטש אנ'אזארקאווער יוד, א גביר, וואס צאהלט רעגולער זיינע חובות

אויף דער פרייטאָג-דיגער זיצונג, האָט דאָס האנדעלס-געריכט פערעפענטליכט אַנ'אופּאַדלאָשטש דער פירמע „יוזעף האַיאַק און זוהן", פאַבריק פון ביינוועל-אויסאַרבייטונגען, שירצען און וועש (פּיעטריקאָווער 82). דער טערמין פון צייטוויי. פערעפענטליכען דעם אופּאַדלאָשטש איז בעשטימט געוואָרען אויפ'ן 28-טען נאָוועמבער ד. י. דער נעפאַלענער איז געשטעלט געוואָרען אונטער פּאָליצייאישער אויפזיכט.

* * *

מיט עטליכע טעג צוריק האָבען מיר מיטגעטיילט וועגען אַנ'אופּאַדלאָשטש, וואָס איז פערעפענטליכט געוואָרען אויף אברהם גאָלדשטיין און יוסף פיידיס, וועלכע זאָלען ביידע האָבען געפיהרט בשותפות א שפינעריי, פאַרבעריי און רייסעריי אין אָזאָרקאָוו. דערויף האָט פיידיס אַריינגעטראָגען אַ רעקורס אין וועלכען ער ווייזט אָן, אַז ער האָט מיט גאָלדשטיינען קיין שום שייכות נישט און בעט מ'זאָל איהם אויסשאַלטען פונ'ם אופּאַדלאָשטש. ער ווייזט אויך אָן, אַז ער האָט א גרויס פערמעגען. וואָס בעשטעהט פון א שפּינעריי, רייסעריי און א מעכאַנישע מיהל און ביז איצט האָט ער נאָך קיין איין וועקסעל נישט געלאָזט צום פּראָטעסט.

אויף דער פרייטאַג'דיגער זיצונג, האָט דאָס האנדעלס געריכט בעשלאָסען פיידיס'ן אויפצוהויבען דעם אופּאַדלאָשטש, און זיין געשעפט איז אויסגעשאַלט געוואָרען פון דער אופּאַדלאָשטש-מאַסע.

* * *

דעם 16-טען סעפּטעמבער ד. י. האָט די „אַקצ. געז. קאַרל שטיינערט" בעקומען אַ „נאַדזור" אויף 3 חדשים. שוין אין די ערשטע חדשים, האָט זיך די לאַגע פון דער פירמע בעדייטענד פערבעסערט. די פירמע האָט זיך געווענדעט צום געריכט, מ'זאָל דעם „נאַדזור" פּראָלאָנגירען אויף ווייטערע 3 חדשים, כדי אַזוי אַרום צו קענען אַדורכפיהרען א פולשטענדיגע סאַנאַציע. די ביטע וועט בעטראַכט ווערען אויף דער נאָהענטער זיצונג פון האנדעלס-געריכט,

* * *

די פירמע „גוסטאַוו מאָוך", עלעקטראָטעכנישע ביוראָ (פּיעטרק. 240) האָט זיך געווענדעט צום געריכט מיט א ביטע וועגען אַ „נאַדזור". דער בילאַנס איז אָפּגעשלאָסען מיט דער סומע 160,945,80 זל.

* * *

אין מאַי ד. י. איז דער פירמע ש. ראָזענמוטער, לעדער-הענדלער נאָוואָמיעיסקא 2) פערעפענטליכט געוואָרען אַנ'אופּאַדלאָשטש. ראָזענמוטער איז געשטעלט געוואָרען אונטער פּאָליצייאַ שער אויפזיכט.

אויף דער פערזאַמלונג פון די קרעדיטאָרען, וועלכע איז פאָרגעקומען ד. 31 אָקטאָבער ד. י. האָט דער נעפאַלענער פאָרגעלעגט צו רעגולירען די חובות אויף 12 פּראָצ. אויסצוצאָהלען אין קליינע ראַטעס. צוליב דעם, וואָס דער גרעסטער טייל קרעדיטאָרען האָט מסכים געווען, האָט דער ריכטער-קאָמיסאַר די רעגולאַציע בעשטעטיגט, און איבערגעשיקט דעם געריכט צו בעשטעטיגען.

געגען דער רעגולאַציע האָבען פּראָטעסטירט די הויפּט-קרעדיטאָרען פערלאַנגענדיג דעם אָפּמאַך נישט צו בעשטעטיגען ווייל דער באַנקראָט איז לויט זייער מיינונג אַ פערדעכטיגער, מחמת ראָזענמוטער איז שולדיג 187 000 זל. און סחורה צוזאַמען מיט די געשעפט-איינריכטונג איז אָפּגעשאַצט געוואָרען אויף 9.589 זל.

אויף דער נעכטיגער זיצונג פון האַנדעלס-געריכט איז דער ענין בעטראַכט געוואָרען, דאָס געריכט האָט דעם אָפּמאַך נישט בעשטעטיגט. דער ענין איז איבערגעגעבען געוואָרען דער פּראָקוראַטור ביים קרייז-געריכט.

* * *

אין שייכות מיט דעם אופּאַדלאָשטש פון דער פירמע „אַדאָלף סימאָ" (28 שיסער פולק 56) איז אויף דער נעכטיגער זיצונג פון האַנדעלס געריכט נאָמינירט געוואָרען אַדוו. אסקאַנאַס אַלס סינדיק.

לאדזער יודישער קאמעראל=טעאטער
אלעע 1-טער מאי 2.
דירעקציע: דוד צעלמייסטער

היינט, זונטאג, 9 אָוונד — לטובת דער 1. לאָדזער געזעלשאַפט „הכנסת חתנים וכלות". זאַוואַדזקא 10. ס'ווערט געשפּילט

דער גאלדענער שדוך

מיט בערטא זאסלאווסקא און לעאז געטליכערמאז

מארגעז, מאנטאג, 9 אָוונד כמעט בחנם!
איינהייטס=פרייזען: אַלע בילעטען אין פאַרטער צו 50 גר. און 1 זל. ערשטע רייה
דער גרויסער רעקארד=שלאגער —
די סענסאציע פון לאָדזער טעאַטער-סעזאָן — צום 46-טען מאָל

אהארץ, וואס בענקט

מיט בערטא זאסלאווסקא און לעאז געטליכערמאז
און דאָס 8-יעהריגע וואונדער-קינד לאלא אמזעל.

ווער עס קויפט פריהער, בעקומט א בעסערן פלאץ!

דער פראכטפולער
„שיר"=כאר
זינגט דינסטאג, דעם 8. דעצ., 8.45 אָוונד
אין פילהארמאניע=זאל

אפטייקעז

היינטיגע נאכט=דיזשורען

(2) היינט ביינאַכט דיזשורירען: ק. לייוועבער (פּרייהייטס פּלאַץ 2), י. האַרטמאַן (מלינאַרסקאַ 1), וו. דאַניעלעצקי (פּיעטרקאָווער 127), א. פּערעלמאַן (ציגעל-גאַס 32), י. צימער (וואָלטשאַנסקאַ 37), פּ. וואָיטשיצקי (נאַפּיורקאָווסקיעגאָ 27).

ווער קומט די היי-יאהריגע קונסט-פרעמיע אין לאדז?

בעמערקונג פון רעדאקציע: מיט׳ן דאזיגען ארטיקעל עפענען מיר א דיסקוסיע איבער דער פראגע וועמען מען זאל בעשטימען די היי-יאהריגע שטאטישע ליטעראַרישע פרעמיע אין לאדז.

דער שטאט-ראט האט ווי בעקאנט אויף איינער פון זיינע לעצטע זיצונגען בעשלאסען אויסצובריי-טערן דעם סטאטוט וועגען דער ליטעראַרישער פרעמיע פון לאדז אויף אזא אופן, אז פון דער פרעמיע זאלען קענען געניסען נישט בלויז ליטע-ראטען, נאר אויך געלערטע און פארשטעהער פון דער פלאסטישער קונסט און די היי-יאהריגע פרעמיע פון לאדז זאל טאקע בעקומען א מאלער.

אין צוזאמענהאנג דערמיט ווערען שוין אין דער פרעסע ארויסגערוקט פערשיידענע קאנדידאטורען און מען ווייזט אן וועד עס דארף די דאזיגע פרעמיע בעקומען.

מיר וועלען זיך דא נישט אפשטעלען דערויף צי דער בעשלוס גופא איז א ריכטיגער לויט זיין מאטיווירונג, אז די פרעמיע דארף געגעבען ווע-רען איצט א מאלער צי געלערטע דערפאר, ווייל קיין ליטעראטען, וואס זאלען פעררינען א פרעמיע זענען שוין מעהר נישטא. מיר, למשל, האלטען, אז עס איז נאך פעראן א גרויסער ליטעראט, וואס פער-דינט כשר די ליטעראטור-פרעמיע פון לאדז, און דאס איז אונזער גרויסער שלום אש. אבער נישט דערין געהט עס אונז יעצט. די מאטיווירונג איז א שלעכטע, אבער דער בעשלוס גופא איז א ריכטיגער און מען קען צו איהם גארנישט האבען. אדרבא, זאלען טאקע פון דער פרעמיע געניסען אויך די פאר-שטעהער פון דער קונסט און וויסענשאפט, נאר דא שטעלט זיך די פראגע, ווער זאל בעקומען די היי-יאהריגע פרעמיע פון לאדז?

עס איז קלאר, אז די פרעמיע דארף געגעבען ווערען נאר מאלער, וואס זיינע פערדינסטען פאר דער פוילישער מאלעריי ווערען אנערקענט פון אלע מען. אבער אזא תנאי ווערט געפאדערט אומעטום, נישט נאר אין לאדז, יעדע שטאט, וואס בעשטימט א פרעמיע פאר ליטעראטור און קונסט פערטיילט זי נאטירליך א פארשטעהער פון ליטעראטור און קונסט, וואס זיינע פערדינסטען אויפ׳ן בעטרעפענ-דען געביט ווערען דורך קיינעם נישט געשעצט אין ספק. פאר לאדז איז אבער דער דאזיגער תנאי נאך ווייניג, אזא שטאט ווי לאדז, וואס האט אזוי ווייניג זין פאר פלאסטישער קונסט, וואו די גאסען זענען אזוי כאאטיש געבויט; וואו די ארכיטעקטור שטעהט אויף אזא נידריגער מדרגה, א שטאט אהן היסטארישע מערקווירדיגקייטען, אהן קונסט-מאנו-מענטען. אין אזא שטאט מוזען די שטאט-טאטעס זיך זארגען צו ענטוויקלען און פלעגען דעם עסטע-טישע בעוואוסטזיין פון די איינוואוינער און לעריי-בער מוז די קונסט - פרעמיע בעשטימט ווערען פאר יענעם מאלער, וואס האט אויפצוווייזען די גרע-סטע פערדינסטען אויפ׳ן געביט פון ענטוויקלען דעם זין פאר קונסט ביי די איינוואוינער פון דער שטאט. שטעלט מען זיך אויפ׳ן דאזיגען שטאנדפונקט — און מען קען נישט דעם דאזיגען שטאנדפונקט נישט אננעמען — דאן מוז דער ענטפער אויף דער פראגע: ווער קומט די פרעמיע פון לאדז? שוין געגעבען ווערען — די פרעמיע קומט נישט קיין אנדערען, ווי דעם וועטעראן פון דער מאלעריי אין פוילען, מאריצי טרעמבאטש׳ען.

העכער 50 יאהר שטעהט מאריצי טרעמבאטש ביי דער פאלעטרע און מאלט זיינע פארבען-רייכע לייוועטנען פון דער פוילישער לאנדשאפט. צי איז עס דאס ראמאנטישע „קאזימיערזש", צי די פערוי כערטע לאדזער לאנדשאפט, תמיד אטעמען מיר ביי איהם די פוילישע לופט. מאריצי טרעמבאטש האט זיך מיט זיינע ווערק פערשאפט א וועלט-נאמען. פיל פון זיינע בילדער ווי דער „שומרוני", „תשעה באב" און „יאנקעל צימבאליסט" האבען בעקומען אויסצייכנונגען אין פאריז, סאן-פראנציסקא און מינ-כען. קרוב 50 יאהר זיצט מאריצי טרעמבאטש אין זיין היים-שטאט לאדז, וואו ער האט ארויסגעגעבען א גאנצע רייהע בעריהמטע תלמידים, גאנצע דורות מאלער האט ער אויפגעהאדעוועט. עס איז נישטא כמעט קיין איין לאדזער מאלער, וואס זאל נישט האבען עפעס געלערנט פון טרעמבאטש׳ן צי האט דער דאזיגער בכבודיגער זקן, וואס זיינע האר זענען פערזילבערט געווארען ביים פענזעל, נישט פערדינט, אז לאדז, די שטאט וואס האט אזוי נויטיג געהאט זיין ערציהערישע ארבייט, זאל איהם בע-שטימען אין זיינע לעצטע יאהרען די קונסט-פרעמיע.

מיר האלטען, אז וועגען דעם קענען גאר קיין צוויי מיינונגען נישט זיין. די היי-יאהריגע קונסט-פרעמיע פון לאדז קומט מאריצי טרעמבאטש׳ן. מיט׳ן בעשטימען די פרעמיע פאר׳ן גרויסען קינ-סטלער, וועט לאדז ארויסווייזען איהר דאנקבארקייט דעם דאזיגען עהרווירדיגען קינסטלער, וואס האט טאקע געדינט דער שטאט א גאנצען יובל יאהרען און בעפלאנצט די קערנדלעך פאר דער קומענדיגער גרויסער לאדזער קונסט-פערזענליכקייט. מאריצי טרעמבאטש האט די פרעמיע עהרליך פערדינט, די שטאט-טאטעס דארפען זי איהם נישט אפזאגען!

נ. שפעט

Zarząd Telefonów Łódzkich P. A. S. T.

podaje do wiadomości PP. Abonentów, że stosownie do rozporządzenia p. Ministra Poczt j Telegrafów z dnia 17 listopada 1931 r. o częściowej zmianie taryfy telefonicznej, ogłoszonego w Dzienniku Ustaw R. P. z dnia 1 grudnia 1931 r. poz. 796, opłata abonamentowa od dnia 1 stycznia 1932 roku wynosić będzie:

w Pabjanicach i Zgierzu:

Abonament prywatny	**kat. I**	**za opłatą kwartalną**	**zł. 48.—**
„ **zbiorowy**	„ **II**	„ „ „	**zł. 69.—**
„ **publiczny**	„ **III**	„ „ „	**zł. 90.—**

w podmiejskich centralkach pod Łodzią, to jest w Aleksandrowie, Konstantynowie, Lutomiersku, Rudzie-Pabjanickiej, Strykowie i Tuszynie:

Abonament prywatny	**kat. I**	**za opłatą kwartalną**	**zł 39.—**
„ **zbiorowy**	„ **II**	„ „ „	**zł. 54.—**
„ **publiczny**	„ **III**	„ „ „	**zł. 69.—**

צו די איינוואוינער פון לאדז

דעם 9-טען דעצעמבער ד. י. קומט פאר איז גאנץ פוילען די צווייטע אלגעמיינע פאלקס-ציילונג

די פאלקסציילונג האט א זעהר גרויסע בעדיי-טונג פאר דער מלוכה, די מאטעריאלען, וועלכע די ציילונג שטעלט צו, וועלען דינען אלס גרונד פאר א ראציאנעלע און פלאנמעסיגע פונאנדער-וויקלונג פון דיווירטשאפטליכע און געזעלשאפטליכע פראבלעמען פון דער גאנצער געזעלשאפט.

די אלגעמיינע פאלקס-ציילונג האט נישט פאר א ציל צוזוזאמענצונעמען ידיעות וואס זענען פערבינדען מיט שטייערן און מיליטער-ענינים, — נאר איינציג און אויסשליסליך וועט דאס מאטעריאל דינען צו סטאטיסטישע צילען; צו בילדונגס, ווירטשאפטליכע און געזעלשאפטליכע פארשונגען.

די בעדייטונג פון דער פאלקסציילונג איז אפ-הענגיג פון דער גענויקייט פון די ידיעות, וואס די בעפעלקערונג גיט די ציילונגס-קאמיסארען. די פערפליכטענדע פארשריפטען זעהען פאר שטראפען פאר׳ן אפזאגען זיך צו געבען דערקלערונגען אדער פאר געבען פאלשע ידיעות, אבער נישט צוליב דער מורא פאר שטראף, נאר אין אייגענעם אינטערעס, נאך פערשטעהענדיג די בעדייטונג וואס א פאלקס-ציילונג האט פאר אלע בירגער אין לאנד, דארפען די איינוואוינער געבען גענויע און אמת׳ע דערקלע-רונגען.

די ציילונגס-ידיעות בלייבען א פולשטענדיגער סוד, קיינער קען נישט נאכקוקען דעם אינהאלט, פון די אויסגעפולטע פארמולארען, קיין שום אמט וועט נישט קאנען מאכען קיין געברויך פון די גע-געבענע דערקלערונגען צו דער פאלקס-ציילונג, זאל דעריבער קיין איינוואוינער נישט מורא האבען פאר דער פאלקס-ציילונג און זאל יעדער אויפריכטיג און אמת׳דיג ענטפערען אויף די פראגען, וואס געפינען זיך אין ציילונגס-פארמולאר.

פאר יעדער פערזאן דארף מען ענטפערען אויף פאלגענדע פראגען: נאמען, פאמיליען-נאמען, געשלעכט, ווען און וואו געבוירען, ציוויל-צושטאנד, רעליגיע, מוטער-שפראך, מלוכה-צוגעהעריגקייט, בילדונג, הויפט-פאך, און נעבען-פאך, ארבייטס-ארט די צאהל בעשעפטיגטע ארבייטער דורך דער ״בעזיצער [illegible] זוןן די גרויס פון שטח פון אייגענעם אדער ארענדיר-טען ערד-בעזיץ.

די פאלקס-ציילונג וועט ווערען אדורכגעפיהרט דורך די ציילונגס-קאמיסארען וואס דערפיהלען זייע-ערע פליכטען אהן קיין שום בעלוינונג, עס איז אונ-זער חוב פערלייכטערען די ארבייט פון די פאלקס-ציילונגס-קאמיסארען. צוליב דעם דארף מען פריה-ער צוגרייטען די פערזענליכע דאקומענטען (גע-בורטס-מעטריקע, מיליטער-ביכלעך א.ז.וו.) און ווייזען זיי דעם ציילונגס-קאמיסאר, כדי פעסטצו-שטעלען די דאטע און ארט פון געבורט.

איינוואוינער פון לאדז! בעציהט זיך מיט׳ן פולסטען צוטרוי צו דער פאלקס-ציילונג און ווייזט ארויס אייער גוטען ווילען דעם ציילונג-קאמיסאר.

פרעזידענט:

(—) בראניסלאוו זשמיענצקי

הויפט ציילונגס קאמיסאר פון לאדז

(—) עדוואַרד ראססעט

הייצט פארזיכטיג

שוין ווידער פערטשאדעט א גאנצע משפחה

(2) בעכטען איז פון שלעכטען פערהייצען אנ-אויוון ווידער פערטשאדעט געווארען א גאנצע משפחה אויף בריי-גאס 28: דער 32-יאהריגער וולאדיסלאוו פרייל, זיין 29-יאהריגע ווייב יוליא און זייער 12-יעהריגער זוהן, מיראסלאוו.

פאגאטאוויע האט זיי ערטיילט ערשטע הילף. און פאליציי מאכט אן אויספארשונג, ווער עס איז שולדיג אין דעם פאראל.

א פאקט איז, אז מחמת׳ן קריזיס, ווערען א סך וואוינונגען פערנאכלעסיגט, עס ווערען אפט נישט אדורכגעפיהרט די נויטיגסטע „פאפראווע [illegible]" אין די דירות, ווי למשל, אויוענס, וואסערלייטונג, [illegible], איז קאליע, און קאן ברענגען צו די גרעסטע עגמת-נפש׳ן.

צי יא שולדיג, צי נישט שולדיג...

מעי כאפט גלאט מענשען און מ׳שלאגט מכות רצח

(2) נעהערנעכטען בייטאג איז אויף דער [illegible] סקא גאס געלאפען א יונגערמאן.

האט מען דערזעהען אז א מענש לויפט, אין מיטען העלען טאג, האט מען געמיינט אז אוודאי מוז עס זיין א גנב, א מערדער, א רוצח...

וואס זשע טוט מען? לויפט מען איהם נאך, מען כאפט איהם און איידער וואס ווען „לייגט מען איהם לאטעס".

מאכט יענער געוואלדען, קומט צולויפען פאר ליציי, און מען ראטעוועט איהם קוים מיט׳ן לעבען. ערשט שפעטער אין קאמיסאריאט ווייזט זיך ארויס אז דער געליטענער יונגערמאן הייסט הענריק יא-קובאוויטש (סטאדאלניאנא 15), 31 יאהר אלט.

געשעהן איז מיט איהם בסך הכל גארנישט: ער איז געפאהרען אויף א טראמוואי, און דערזעהן אין גאס גיין א געוויסען הענעך גרינבער פון טאמא-שאוו, מיט וועלכען ער האנדעלט.

איז ער אראפגעשפרונגען פון טראמוואי, כדי צו זעהן זיך מיט איהם און אדורכשמועסען זיך דאס-יענץ-בוידעם-ציבעלע...

און אז מענשען האבען איהם דערזעהען לוי-פען, האט מען איהם קודם מכבד געווען מיט לייטישע קלעפ.

פאליציי האט איהם בעפרייט און געגען די שלעגערס האט מען צונויפגעשטעלט א פראטאקאל.

פערל פון

יודישע פאלקס-ליד

וועט זינגען דער „שיר-כאר" דינסטאג דעם 8 טען דעצעמבער, 8.45 א זייגער אווענד אין פילהארמאניע-זאל

ענדערונגען אויף הויכע אמטען אין לאדז

ווי מען גיט איבער זאל דער לאדזער שטאט-סטאראסטא דיכטאלעוויטש בעשטימט ווערען אלס וויצע-וואיעוואדע אין לעמבערג.

*

דער קאלישער סטאראסטע זאל בעשטימט ווע-רען אלס וויצע-וואיעוואדא אין לאדז.

א קינד „פון דער לופט"...

אונטערגעווארפען אויף זנעי-זשער 40

(א) בעכטען אינדערפריה האט מען יעקב גלאד-מאנען (זגערזשער 40) אונטערגעווארפען אונטער דער טיר א קינד, א מיידעלע, איינגעוויקעלט אין א קאלדרע מיט א צוגעשפעט צעטעלע: „איך גיב איבער די 8-חדשימדיגע לאה׳לע אונטער דער אויפזיכט פון איהר פאטער".

גאלדמאן לייקענט אז דאס זאל זיין מעשי ידיו. דאס קינד איז איבערגעשיקט געווארען אין זשלאבעק, און געגען דער מוטער איז פערפיהרט אן אויספארשונג..

אמטליכעס

(2) נעכטען זענען אמטליך ארויסגעפאהרען פון לאדז דער לאדזער שטאט-פרעזידענט ה׳ בראַ-ניסלאוו זשעמיענצקי און דער וויצע-פרעזידענט ה׳ סטאניסלאוו ראפאלסקי.

היינט קעהרען זיי זיך אום צוריק קיין לאדז.

דער געזאנג פון

„שיר"-כאר

דינסטאג, דעם 8. דעצעמבער, 8.45 אווענד אין „פילהארמאניע" וועט זיין שיר-השירים.

היינט — א זאמלונג לטובת ארבייטסלאזען

היינט, דעם 6 דעצעמבער 1931 קומט פאר אויפ׳ן שטח פון גאנצען לאנד א זאמלונג לטובת די ארבייטסלאזע.

ביי גריפע

בראנכיט, מאגנער-ענטצינדונג, לונגען - שפיצען - קאטאר, זארגט נאר דערפאר, אז מאגען און דארם זאלען גוט רעגולירט ווערען דורכן געברויך פון נאטיר'ליכען ביטער וואסער

Franciszka Józefa

צו בעקומען אין אלע אפטייקען און סקלאד-אפטייקען

חנוכה-פייערונג

אין דער ווארם-שטוב ביים „בית-לחם"

ווי יעדעס יאהר ווערט אויך היינט 6 אוו. געפייערט חנוכה אין אייגענעם לאקאל פון „בית-לחם" ווסכאדניא 70 68, דער פראגראם ווערט אויסגעפיהרט דורך די קינדער פון די ווארם שטוב, עס איז ווינשענסווערט דאס די לאדזער יודישע בעפעלקערונג זאל בעזוכען די פייערונג און זיך משמח זיין צוזאמען מיט די קינדערלעך אין „בית לחם"

די הערליכסטע קלאסישע שאפונגען

וועט זינגען דער

„שיר"-כאר

דינסטאג, דעם 8. דעצעמבער. 8.45 אווענד אין פילהארמאניע-זאל

פארלעזונג איבער טאמאס עדיסאן

היינט, זונטאג אווענד קומט פאר אין לאקאל פון דער פאלקס-אוניווערזיטעט ביי דער ציוניסטי-שער ארגאניזאציע (שרודמייסקא 29) א פארלעזונג איבער טאמאס עדיסאן און זיין שאפען. רעפערירן וועט אינזש. י. זשעלינסקי

היינט ווערט געעפענט די בילדער-אויסשטעלונג

פון נתן שפיגעל

היינט, זונטאג ,פינף א זייגער נאכמיטאג קומט פאר די פייערליכע ערעפנונג פון נתן שפיגעלס ביל-דער-אויסשטעלונג, וואס ווערט ערווארט מיט גרויס שפאנונג אין די קרייזען פון קינסטלער און קינסט-לער-ליבהאבער.

דער קינסטלער וועלכער איז צוריקגעקומען קיין לאדז נאך זיינע גרויסע ערפאלגען אין איירא-פא, בעזונדערס אין לאנדאן, האט מיטגעבראכט מיט זיך אן אוצר פון נייע שאפונגען פון א געוואלדיגען שוואונג און גרויסען פערנעהם, די אויסשטעלונג וועט זיכער זיין פאר אונזער שטאט א גרויסער קינסטלערישער געווינס-

ראדיא-פראגראם

זונטאג דעם 6. דעצעמבער

10,15 גאטעס דינסט. 11.58 צייט-סיגנאל 12,05 פרימארגען-קאנצערט. 3.00 מוזיק. 3,55 פראגראם פאר קינדער. 4,20 גראמאפאן. 4,40 פארטראג. 4.55 גראמאפאן 5,15 פארלעזונג 5.30 נוצליכע ידיעות 5,45 נאכמיטאג-קאנצערט, 6,30 כאר-קאנצערט. 7,00 פערשידענעס 7,20 רעפער-טיאר. 7,45 טעטמאיערס שאפונגען. 8.15 פאפולע-רער קאנצערט. 9.55 ליטעראַרישע פערטעל שעה 10,10 געזאנג. 10.40 קאמוניקאטען. 11.00 לייכטע און טאנץ-מוזיק

היינט 12.15 קומט פאר א טראנסמיסיע פון מארגען-קאנצערט פון ווארשאווער פילהארמאניע. עס וועט אויסגעפיהרט ווערען די אוטע בור [illegible] כטאטקאווסקי און סימפ. סקערצא פון סטאיאווסקי. אויסערדעם וועלען מיר הערען די זעהר אינטע-רעסאנטע מעלאדראמע פון ווילקאמירסקי, וואס וועט דעקלאמירט ווערען דורך פרוי באלצערקע-וויטש. עס וועט אויך אויסגעפיהרט ווערען מעה-רערס קלאוויר-קאנצערט, א שאפונג וואס איז בע-שאנקען געווארען מיט א גאלדענעם מעדאל 14.20 וועלען די בעקאנטע מוזיק-פראפעסארען ה״ה אור-שטיין און ליעפעלד זיך ארויסרופען ביים קלאוויר און אויספיהרען די שאפונגען פון נאסקאווסקי אויף 4 הענד, 15.55 הויבט זיך אן דער קינדער-פראגראם: ווי געוויינליך וועט ה׳ מילעווסקי פארלעזען זיין וואכען-בלאט „וואס הערט זיך אויף דער וועלט?". ווייטער וועט ה׳ שימאנסקי דער-צעהלען וועגען „די ערשטע ערא-בערונגען פון צפון" די בעריהמטע רייזענדע: הודסאן און בעהרינג. היינט טאקי פאלט אויס דער 190-ער יאהר טאג פון בעהרינג׳ס טויט. 16.40 וועט ה׳ ראטקאווסקי בעקענען די ראדיא הערערס מיט דער פראגע פון „גאזען, באמבעס און געזעץ", ווי אזוי דארף זיך די בעפעלקערונג פערהיטען אין פאל פון א גאז-אנגריף בעת א מלחמה 21.55 וועט פארגעלעזע-ווערען די זעהר ריהרענדע נאוועלע פון שימאנסקי א. נ. „ישראל פון לובארטאוו", וואס וועט שיל-דערן דאס לעבען פון די פערשיקטע אויפ׳ן ווייטען סיביר.

מעלדונג

פאלקס-אוניווערזיטעט ביי דער ציוניס-טישער ארגאניזאציע.

היינט זונטאג 6 דעצעמבער 8.30 אווענד אין לאקאל פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע שרוד-מייסקא 29 פארלעזונג איבער טאמאס עדיסאן און זיין שאפען. פרעלעגענט אינזש. י. זשעלינסקי.

פעררעל

א סענסאציאנעל-עראטישער ראמאן פון דער לאדזשער הירקליכקייט

ר. איזראעל.

(37

— אבער זאגט נישט פרידאן אז איך האב אייך עפעס געזאגט, איך וואלט דעמאלט געווען אומגליקליך, איך וואלט געווען א פערלוירענער מענש.

— האב גארנישט קיין מורא מיין קינד, איך וועל קיינעם נישט דערצעהלען, צי וואס זאל איך דאס טון, איך אלטער נאר און עזעל-קאפ.

— פארוואס זידעלסטו זיך אליין?

— איך בין בייז אויף מיר אליין, נאך וואס איך האב דאס אלץ געזאלט וויסען און דו זאלסט מורא האבען, אז איך זאל דיך פערראטען, האב קיין מורא נישט, ס׳וועט דיר גארנישט געשעהען.

— — — — — — — — — — —

פרידא איז דערווייל געווען צווישען די געסט אין גרויסען זאל די פערוויילונג האט זיך פערוואנדעלט אין א ווילדע וואקכאנאליע פון אויסגעלאסענקייט און זנות, די שיכורים האבען אויסגעוואכט די פערשידענסטע מיטלען און פארטלען, ביז זיי זאלען וואס שטארקער צורייצען זייערע ליידענשאפטען, די אומגליקליכע מיידלעך האבען געמוזט נאכקומען זייער יעדען פערלאנג, ווייל אויף דעם האט אכטונג געגעבען פרידא און די צוויי פערשוינען וואס האבען זיך אלס געסט ארומגעדרעהט אין זאל.

— א גאנץ וואזשנער גאסט, האט איינער פון די פערשוינען געזאגט צום אנדערען, איך האב ביי איהם געוואונען עטליכע טויזענד זלאטעס.

— דו ווייסט דען, ווער דאס איז, האט דער אנדערער געהיימנישפול געזאגט.

— און דו ווייסט יא? איך האב שוין געפרעגט פרידאן און זי וויל מיר נישט זאגען.

— אויב אזוי וועל איך דיר זאגען, דאס איז דער באנקיר ראזענטאל.

— ווער, ראזענטאל, דער שווארצער מאשאס מאן? וואס טוט ער דא, ער זוכט שוין אנ׳אנדערע נקבה?

— איך ווייס נישט ,ווי אזוי ער קומט אהער, ער האט דאך נישט קיין אהנונג, פון וואנען די שווארצע מאשא שטאמט. איהם האט דא אהערגעברענגט זיין פריינד גרינשטיין, וועלכער איז ביי אונז אנ׳אפטער גאסט.

— און איך האב עפעס מורא, אז די זאך איז נישט אין ארדנונג, ער האט געמוזט עפעס דערקענען.

— האט מען איהם אויך אין דער אדמה. ס׳האט איהם דען עמיצער צוגערעדט ער זאל חתונה האבען מיט מאשאן!? איבעריגענס וועט ער אליין נישט וועלען מאכען קיין סקאנדאל, ביי זיין שטעלונג און זיין רייכקייט.

— מאשאן וועט ער אבער ארויסיאגען.

— איז וואס? וועט זי צוריק קומען צו אונז, איהר שטיקעל ברויט קען זי נאך פערדינען, ווער שמועסט נאך די רעקלאמע, דעם באנקיר ראזענטאלס פרוי ביי דער מוהמע פרידא אין „סאלאן“ זיי האבען זיך ביידע שטארק צולאכט.

— איצט וועט שוין גענוג זיין פאר אונז, די ווייל פון זיי און וואס ער האנדעלט אזוי סודות׳פול,

גאנצע חברה זענען שוין גענוג „בעושלאקעט“, ביי ראזענטאל׳ן האבען מיר שוין צוגענומען דאס געלד, ס׳איז שוין גענוג שפעט אויך.

— פרידא, מיר געהען שוין, האט איינער פון זיי געזאגט,

— איהר קענט געהן, איהר האט שוין נישט דא וואס צו טון, אויב איהר וועט ערגעץ טרעפען זשארזש׳ן, זאגט איהם, אז דער פדיון איז היינט געווען א גוטער.

ביידע חברה־לייט האבען זיך ארויסגערוקט פון זאל און זענען אדורכגעגאנגען דעם לאנגען קארידאר ,ווען זיי זענען פערבייגעגאנגען דעם קאבינעט, אין וועלכען ס׳האט זיך געפינען ראזענטאל מיט דארא, האט זיך די טיר געעפענט און פון דארט איז ארויס דער באנקיר.

ביידע „דזשענטעלמענער“ האבען זיך פערנויגט און געוואלט זיך געזעגענען מיט ראזענטאלען ווי מיט זייערס גלייכען, ראזענטאל האט זיי אבער נישט דערלאנגט די האנד און געזאגט:

— איך וויל אייך בעטען, מיינע הערען אויף איין מינוט אין קאבינעט אריין.

אביסעל פערוואונדערט צוליב דער דאזיגער ווענדונג, זענען זיי דאך אריין מיט ראזענטאל׳ן אין קאבינעט. ראזענטאל האט הינטער זיך פערשלאסען די טיר, וואס האט די צוויי פערשוין געצוואונגען צו זיין אויפמערקזאם אויף דעם וואס דא קומט פאר.

דער טיש איז געווען אנגעשטעלט מיט לעדיגע און האלב־לעדיגע פלאשען, מיט איבערגעדרעהטע גלעזלעך און איבערבלייבעכצען פון פערשידענע מאכלים, וא.ויף דער קאנאפע איז געלעגען דארא און געכראפעט.

קיינער פון די צוויי פערשוינען האט נישט געהאט די דרייסטקייט צו פרעגן ראזענטאל׳ן, וואס ער

ראזענטאל האט זיי אבער נישט געלאזט לאנג ווארטען און געזאגט:

— מיינע הערען, איך ווייס אז איהר זענט נישט דא קיין געסט, אזוי ווי אלע, איך פערשטעה אז איהר זענט שותפים פון דעם דאזיגען געשעפט, דעריבער האב איך אייך געבעטען דא אהער.

די פערשוינען האבען נישט געענטפערט, וואס ס׳האט דעם באנקיר נאך מעהר איבערצייגט אז ער האט נישט קיין טעות ,ראזענטאל האט ווייטער גערעדט:

— איך ווייס, אז איהר האט מיט מיר היינט געשפילט פאלש אין קארטען און איהר האט געוואונען אזוי ארום עטליכע טויזענד זלאטעס, דאס שאדט אבער נישט, איך בין גרייט אייך צו געבען צו פערדינען נאך פילפאך מעהר, ווען איהר וועט מיר זיין בייהילפיג אין עפעס אנ׳ענין וועלכען איך וויל אדורכפיהרען.

— איך פערשטעה גאר נישט, האט איינער פון זיי ארויסגעברומט.

— מיינע הערען, ווייסט איהר ווער איך בין?

— געוויס, איהר זענט דער באנקיר ראזענטאל.

— זיכער, אזוי איז עס. מיין נאמען איז זעהט אויס גוט דא בעקאנט. מ׳לאכט דא זעהר פיל פון מיר, און מען מאכט חוזק.

— פארוואס? איהר זענט דאך היינט ערשט דא צום ערשטען מאל.

— און דאך בין איך זיכער, אז מ׳קען מיך דא. ראזענטאל איז געווארען אויפגערעגט און זיך קוים געקענט בעהערשען.

— איהר דארפט חוזק מאכען פון מיר, איך בין דאס ווערט און איך וויל מאכען א סוף צו דער קאמישער לאגע אין וועלכע איך בין אריינגעפאלען, און איהר, מיינע הערען, דארפט מיר אין דעם העלפען .קיין געלד שפילט נישט קיין שום ראל

(פארטזעצונג קומט).

פעלץ-וואַרען-לאגער „KAMCZATKA“

לאדז, 19 פיעטריקאווער 19, טעל. 224-66 און 162-23

עמפפעהלט דעם רייכסטען אויסוואהל פעלץ-וואַרעז צו ערמעסיגטע פרייזען

בעמערקונג: פירזשנער- און שניידער-ווערקשטעל אויפ׳ן ארט.

קלאנג-קינא-טעאטער

ZACHĘTA

26 זגערזשער 26

היינט און פאלגענדע טעג!

די גרויסע פאריזער אפערע פול מיט גרויל און געהיימנישען, אין גרויסען קלאנג-פילם א. נ.

דאס געשפענסט אין דער אפערע

לויט דער בעריהמטער ערצעהלונג פון Gaston Leron

אין די הויפט-ראלען: דער אונפערגלייכליכער מייסטער פון דער מאסקע, וועמען מ׳רופט דער מענש מיט טויזענד געזיכטער

LON CHANEY און די זיסע וואונדערב. MARY PHILBIN

נעכסטער פראגראם: „ליבעס-פאראדע“

דער זאל איז גוט בעהייצט.

אנהויב אין געוו. טעג 4 נאכמ. שבת, זונטאג 12 בייטאג.

44 וויכטיג פאר מחותנים! 44

קייפט נישט קיין

מעבעל בעפאר איהר איבערצייגט אייך נישט אין מיין מעבעל-געשעפט

Ch. ŁAZNIK

44 גדאנסקא (דלוגא) 44

טעל. 162-56

נאר ביי מיר קענט איהר בעקומען פערש. מעבעל שעהן, גוט און ביליג.

בעם: כקויף אויך גענוצטע מעבעל, דיוואנעס א. ז. וו.

קומט און איבערצייגט אייך!

44 44

די פרעסט קומט או

דעריבער פערזארגט אייך מיט א גוטע שאמאט-אייוועז

און אזעלכע קענט איהר בעקומען נאר אין דער בעקאנטער פאבריק פון שאמאט-אייווען און קוכעז פון

מ. נירענבערג

פילסודסקיעגא 50 (יענסט זגערזשער 13)

ס׳ווערען אויך אנגענומען אלערארט ארבייט און רעפעראציעס פון פערשידענע קיכען און קאפעל-אייווען.

מיט אכטונג

מ. נירענבערג, ווסכאדניא 50.

LEKARZ-DENTYSTA

S. LIBERMAN-HONIGSZTOK

ציגעל-גאס 14 (פריהער 46)

קופער אפיצינע, 1. שט., טעל. 225-82

נעהמט אן פון 9-2 און פון 4-7 אוו.

צו ביליגע פרייזען.

LOKAL

7-mio pokojowy, frontowy na 1 piętrze **do wynajęcia** od zaraz przy ul. Gdańskiej, między ul. Zawadzką a 11 listopada. Czynsz mieszkan. niski. Wiadomości udziela Kancelarja Gimn. Zgr. Kupców, Narutowicza 68 od godz. 9-15, tel. 115-31

זיכערע הילף און א רפואה

אהן א אפעראציע, אן בלוט, אהן א מעסער און אהן בלוט-פערגיסונג פאר קראנקע אויף קילעס פאר מענער ווייבער און קינדער. פערשידענע קאליקעס אין גוף פאר הויקערס און פיס

פערלאזט אייך נישט, ווייל דער ווינקעל-בראך ווערט גרויס אזוי ווי א מענשען-קאפ, אדער אזוי ווי א מאמער-קאפ און עס פאלט אריין אין דעם בוס און דער קראנקער איז אין א גרויסער סכנה דורך פערדרייען די קישקעס ווערט ער בראנדיג און שטארבליך. ספעציעל גומענע הײל-באנדאזשען אויסגעצייכענט נאך דורך גרויסע פראפעסאר׳ן מיט מיינע בעהאנדלונג און פון דייטשען פראפעסאר

דאקטאר בראכורעהינג בעזונדערע זיכער דעם שטערסטען און געפעהרליכסטען ברוך. אויך פאר הויקערס לייזונגען מיט הייל-גארטעלען און אפאראטען פאר פערקרומטע פיס און פלאטס-פוס ספעציעלע אײנלאגען אין די שיך. מינסטליכע גומענע פיס און הענד, גומענע זאקען פאר די גרעסטע קראנקע אדערן.

עמפפאנגט פון 9 ביז 1 בײטאג און פון 3 ביז 7 אין אוונד

ארטאפעדישע אנשטאלט

Specialist J. RAPAPORT, Ortoped

von Lemberg Łódź, WOLCZANSKA 10,

tel. 221-77, front, parter.

בעמערקונג: דאס פערזענליכע ערשײנען פון די קראנקע איז אונבעדינגט נויטיג. דיפלאמען האבען אויסגעשטעלט פאלגענדע אוניווערזיטעטס-פראפעסארען: פראפ. ד״ר בארא(נ)טש, פראפ. דר. י. מאז רישלער, פראפ. ד״ר בר. קיעלאנאווסקי און אויך אנדערע.

מיר נעהמען אויך אן פערזיכערטע פון דער קראנקען-קאסע.

דאנקזאגונג.

א דאנק דעם גרויסען ספעציאליסט דעם ה׳ דיר. י. ראפאפארט, וואוינהאפט אין לאדז, וואלטשאנסקא 10 (פראנט, פארטער) בין איך בעפרייט געווארען פון א שווערער אפעראציע, וואס האט מיך געדראהט צוליב דער ברוך-קראנקהייט. אין די קריטישסטע טעג האט ה׳ דיר. י. ראפאפארט נישט געשוינט קיין מיה און האט נישט גערוהט, ביז מײן גענוגער-צושטאנד איז געווארען בעפרידיגענד און פאר אזא אויפמערקזאמקייט און אויסקורירען מיך פון אזא געפעהרליכער ברוך-קראנקהייט דריק איך איהם אויס מײן עפענטליכע דאנקבארקייט. לייזער מאביאש, לאדז, נאווטמיעסקא 7, 3. שט.

ווייכטיג פאר לאדז און פראווינץ!

יודישע לאנגע מלבושים

בעקומט איהר אין דער בעוואוסטער פירמע

ה. שניצער, נאוואמיעסקא 3

אין הויף, געוועלב 39

(אויך איינגאנג דורך ווסכאדניא 13)

איך בעזיץ שטענדיג אויף לאגער א גרויסען אויסוואהל פון אלערארט יודישע מלבושים, ווי: בעקעשע און זיידענע יוביצעס, שלאפראקען, אלפאנגעס, זייגעס. האלב וואלענע כאלאטלעך, זומער- און ווינטער-פאלטענס, געהאקטע אנציגער פאר ערוואקסענע און פאר קינדער, אויך גאנצע אויסשטעהערס פאר חתנים

בעמערקונג: כ׳נעהם אויך אן בעשטעלונגען פון אייגענע סחורות. די בעשטעלונגען ווערען אויסגעפיהרט אין פערלויף פון 24 שעה. פאר אויסשטעהער פון חתנים – ספעציעלער ראבאט.

הורט און דעטייל! רעיעל און ביליג!

נערענקט די אדרעס: נאוואמיעסקא 3, אין הויף, געוועלב 39

7250 קומט און איבערצייגט אייך!

דאס נייערעפענטע קאפע „ADRJA“

פיעטרקאווער 53, אין הויף

טעלעפאן 241-11

עמפפעהלט זיך די ג׳ געסט

מיט אכטונג מ. שווארצבערג

Dr. med. A. MINC

אויגען-קראנקהייטען

זאוואדזקא 9, טעל. 245-98

נעהמט אן פון 1–2 נאכמ. און פון 7–8 אוונד

Dr. J. Herszfinkiel

ספעציאליסט פאר קינדער-קראנקהייטען

האט זיך איבערגעצויגען

אויף זשעלאזנא 8a, טעל. 111-87

נעהמט אן פון 8–9 און פון 3–5 נאכמ.

מעבעל

א איבעראשונג פאר די אלע, וואס ווילען קויפען מעבעל!

מיר בעזיצען אויף לאגער אלע ארט מעבעל פון די בעסט אויסגעזוכטע מאטעריאלען. די פרייזן זענען רעדוצירט מיט 50%.

א קאמפלעטע שלאף צימער צום פרייז פון 1050 זל.

„ „ שפייזע-צימער „ „ „ 1250

„ „ גאבינעט „ „ „ 850

ווי אויך איינצעלנע מעבעל-שטיקער, ביליגער ווי איבעראל

„סטיל“, נארוטאוויטשא 4 טעל. 190-26.

איז צו בעקומען און קומט און איבערצייגט אייך!

24 דעצעמבער

„PAW" בעשענקט

אויפ'ן גרונד פון די היינטיגע מארק־פערהעלטנישען קענען מיר גרויסע מאסען ווייהנאכטס־געשענקע פארלעגען:

וועש־איינקויף איז א פערטרויאונגס־זאך!

שענקט אונז אייער פערטרויען!

זוכט איהר געלעגענהייטס־איינקויפען — קומט אויפ'ן

1־טען שטאק פון אונזער דעטייל־פערקויף־סאלאן, פיעטריקאווער 154

איהר געפינט דארט א סעריע פון בעזונדערס גלאנצפולע שלאגערן צו די נידריגסטע פרייזען, וואס ערמעג־ליכען יעדען איינציגען איינצוקויפען א שעהנעם און ווילקאמענעם ווייהנאכטס־געשאנק.

וואס עס איז געווען אונמעגליך — איז דא געווארען א ווירקליכקייט.

אונזערע ווייהנאכטס־פרייזען וועלען אייך אנגענעהם איבעראשען.

ליבט איהר אייערע קינדער, פרוי און אייער מאן? לעגט פאר זיי אוועק פאר־וועש אויפ'ן ווייהנאכטס־טיש.

„PAW"

(דעטייל־פערקויף־סאלאן)

Łódź, Piotrkowska 154.

א פרוי, וואס שייז און בראוו —

טראגט וועש פון מארקע „PAW"

גרויסע פרעכטיגע פרעמיערע! די שענסטע ליבעס־פאראדע. רעזשי: H. SZWARC

„מיט דער פירשטינ'ס בעפעהל"

LILIAN HARVEY i HENRY GARATT

רייצענדער ליבעס־ראמאנס פון אנעקסצענטרישער פירשטין מיט אנ' אפיציר פון דער קעניגליכער גווארדיע.— די הויפט־ראלען קרעאירען:

פאפולערע פרייזען פון די פלעצער. דער זאל איז שטארק בעהייצט. אנהויב אין געוו. טעג 4.30 נאכמיטאג, שבת און זונטאג — 12 30 בייטאג

קלאנג־קינא־טעאטער

APOLLO

היינט און וויטערע טעג!

דאפעל־פראגראם

1) „נאכט־פייגעלעך"

אין די הויפט־ראלען: Barbara Stanwych, Mary Prevost, Ralf Graves, Lawall Sherman

2) די בעקאנטע פון דער גאס

דאפעל־פראגראם

א מעכטיגע דראמע, וועלכע רעדט צו די הערצער, פונ'ם לעבען פון פרויען, וועלכע זענען געווארפען געווארען אין תהום פון מענשליכען לעבען. :—:

אין די הויפטראלען: BETTY COMPSON, JACK OAKIE, IWAN LEBEDIEW.

קליינע אנאנסען

פרייז פון אנ'אנאנס ביז 15 ווערטער נור 1 זל.

לאקאלען

א גרויס זוניג צימער פון צוויי פענסטער ביי אן איינזאמער אינטעליגענטער דאמע, צו פערמיטען פאר א פארפאלק, פאלודניאווא 21 וו. 25, ביי כאלדבערג.

צו פערמיטען צום שלאפען פאר צוויי פערזאן ביי אנשטענדיגער פאמיליע, צעגעלניאנא 38, וו. 24

א גרויסער פלאץ פון זאפארט איבערצוגעבען פושענדזאלניאנא 35. צו ערפאהרען קעלמא 25 ביי ראזענבלום.

וויכטיג פאר זייגער — מאכער. עס איז דא איבערצוגעבען אנ'אלט איינגעפיהרט זייגער־מאכער־געשעפט מיט איינריכטונג, אויף זעהר גוטע בעדינגונגען ביי פאוולאווסקי, ראקיטשינער 22, צו ער־פאהרען פון 9 פריה ביז 9 אוונד.

Jeden pokój dla jednej lub 2-ch panienek do oddania. Pomorska 73, Fuks. Do obejrzania od 2–4 po poł.

עס איז נויטיג

געזוכט א 15־יעהריגען בחור, אדער עלטערען יוד. בעפאר־צוגט פראווינצער, צו לייכטער בעשעפ־טיגונג. ציגעל־גאס 7, רעכטע אפיצינע, 1 שטאק.

פערשידענעם

זינגערס אבערלאק, פאסט ניי, פרייזווירדיג צו פערקויפען, צו ערפאהרען ביי זאנענפעלד, בזשע־זשינער 77.

א שטריק־מאשין־שליטען, פאסט־ניי, נייעס־טער סיסטעם, 12[50, ביליג צו פערקויפען, ב/ז גראשאנג, שענקעוויטשא 79.

מעכאנישע שלייפעריי נעהמט אן צו שלייפען שער־ען, מעסער, און לאנגע מעסערס, פולנאצנא 18, אין פראנט־געוועלב, ביליגער ווי איבעראל.

געלעגענהייטליך צו פערקויפען אנ'אמעריקא־נער שרייב־טיש מיט זשאלוזע, א ביורקא, א שענ־קעל מיט א זשאלאזע, א שרייב־מאשין־טיש, א פאטעל, א קאסע־שראנק. וואלבארסקא 4 יעראזאר־לימסקי.

יעדער איינציגער

האט זיך אי־בערצייגט, אז פא־

מעבעל

דיוואנעס, פעלצען, נייה־מאשינען, גארדעראבען אז"וו צאהלט די העכסטע פרייזען

א. ווייצמאן שענקעוויטש 23

טעלעפאן 191=00.

ביי מיר איז שטענדיג פערשידען געניצ־טע מעבעל אין גוטען צושטאנד צו פערקויפען.

Dr. med. NIEWIAŻSKI

ספעציאליסט פאר סיפיליס, טריפער און הויט־קראנקהייטען, בעהאנדלונג פון מענער־שוועכע

אנדזשעיא 5, טעל. 159-40

נעמט אן פון 8–11 און פון 5–9 אוו.

זונטאג און יום־טוב פון 9 ביז 1 פארם.

בעזונדערער ווארטע־זאל פאר פרויען.

Dr. Z. Rakowski

ספעציאליסט פאר אויערן־, נאז־, האלז און לונגען־קראנקהייטען

11־טען ליסטאפאד 9

קאנסטאנטינער טעלעפאן 127-81

שפרעכשטונדען פון 12—2 און פון 5—7. נעמט אויך אן אין לעטשניצע זגערושער 17 פון 10 — 11 און פון 2 – 3

ס'ווערט געזוכט א שוסטער־ געזעלע, א פריילייידיגער, מיט בע־קעסטיגונג און וואוינונג, אין אינטערנאט אויפערמע אין הצלעניבעס מיט גוטע רעפערענצען. ווענדען זיך אין קאנצעלאריע פון אינ־טערנאט, פאמארסקא 41a אין די ביורא־שטונדען.

ס'ווערט געזוכט א נאכט־ וועכטער, א פריילייידיגער מיט וואוי־נונג און בעקעסטיגונג, אין אינטערנאט אויפערמע אין העלענובעק מיט גוטע רעפערענצען. ווענדען זיך אין קאנצעלאריע פון אינ־טערנאט, פאמארסקא 41a אין די ביורא־שטונדען.

Dr. med. URBACH

האט זיך איבערגעצויגען אויף פיעטריקאווער 8

טעלעפאן 148=89

ספעציאליסט פאר נערווען־קראנקהייטען. נעמט אן פון 4 ביז 6 נאכמיטאג.

Dr. med.

H. LUBICZ

ספעציאליסט פאר הויט־, ווענערישע און געשלעכטס קראנקהייטען

צעגעלניאנא 7 (פריהער 43) טעל. 141-32

עמפאנגס־שעה'ן 8 – 10, 12 – 2 און 5 – 8, זונטאג אין יו"ט 9 – 1. פאר דאמען בעזונדערער ווארטע־זאל.

Za Wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odpowiedz. udziałami: Ch. J. Brzustowski i D. Silberberg. Redaktor odpowiedzialny Ch. Kaufman
Czcionkami i druk. „Najer Folksblat". Piotrkowska 21.